

Polivalentna uloga školskog knjižničara : od knjižničara do partnera u obrazovanju za 21. stoljeće

Batinić, Sara

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:781625>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-31**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2023./2024.

Sara Batinić

**Polivalentna uloga školskog knjižničara: Od knjižničara
do partnera u obrazovanju za 21. stoljeće**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Sanja Kišiček

Zagreb, listopad 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Zahvala

Zahvaljujem cijeloj svojoj obitelji, ali ponajviše roditeljima, što podržavaju svaku moju odluku i što znam da uvijek mogu računati na njih.

Zahvaljujem svojoj mentorici, doc. dr. sc. Sanji Kišiček, što je objeručke prihvatila mentorirati ovaj rad, podržavala me svojom smirenošću i vjerovala u ideje koje sam iznosila pred nju.

Zahvaljujem Ani Grubač, knjižničarki Američke škole, mojoj kolegici i mentorici, što je vjerovala u mene i zaposlila me kao svog suradnika te nastavila biti najboljim mentorom od kojeg čovjek može učiti.

Na kraju zahvaljujem svim svojim učenicima, velikim i malim, što su me naučili strpljenju i što me iznova svaki dan motiviraju da budem ne samo bolja osoba, već i učitelj. Nadam se da će ovaj rad potaknuti neke od kolega da na ulogu knjižničara u školi počnu gledati drugačije te da shvate kako zajedničkim radom, potporom i motivacijom možemo učiniti puno više za naše učenike i njihovu budućnost, osim samo pročitati im priču i izdati knjigu – to može svatko. 😊

If everyone is moving forward together, then success takes care of itself. — Henry Ford

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Uloga školske knjižnice.....	3
2.1. Povijest i evolucija školskih knjižnica.....	3
2.2. Uloge školske knjižnice u 21. stoljeću.....	4
2.3. Izazovi školskih knjižnica u 21. stoljeću.....	5
3. Kompetencije školskog knjižničara.....	8
3.1. Relevantne kompetencije suvremenog školskog knjižničara.....	8
3.2. Suradnja i timski rad.....	10
4. Razvoj kompetencija učenika za 21. stoljeće.....	13
4.1. Pismenosti za 21. stoljeće.....	13
4.2. Kritičko razmišljanje i kreativnost.....	15
5. Kreativni programi za razvoj čitanja i pismenosti u školskoj knjižnici.....	17
5.1. Čitanje i motivacija.....	17
5.2. Programi i aktivnosti u knjižnici Američke škole u Zagrebu.....	20
5.2.1. Razgovori o knjizi, tzv. Book Talks.....	21
5.2.2. Digitalno građanstvo.....	23
5.2.3. Čitalački “tulum”.....	28
5.2.4. Istraživanje i citiranje na satu kemije.....	34
5.2.5. Tjedan knjižnice.....	38
6. Zaključak.....	43
7. Literatura.....	44
Prilozi.....	48
Prilog 1. Radni listić “Balancing Act”.....	48
Prilog 2. Radni listić za roditelje.....	50
Sažetak.....	51
Summary.....	52

1. Uvod

U razgovorima o knjižnicama nerijetko prevladava općepoznato, ali pogrešno, mišljenje kako su one “more tišine u kojem se ne smije ni pisnuti jer tamo netko uvijek nešto čita, uči i sl.; kao mjesto na koje zalaze isključivo štreberi, introverti, socijalno neprilagođeni i njima slični, kojem je osnovna svrha da se onamo ide isključivo posuditi ili vratiti knjigu – i ništa drugo” (Čargonja Košuta, 2020: 49). Takve zastarjele percepcije umanjuju vrijednost, ali i važnost, knjižnica u javnosti te je zbog toga jedna od ključnih misija knjižničara prevladavanje tih predrasuda te njihovo mijenjanje. Nerijetko se zaboravlja kako su baš knjižnice ključne za razvoj društva jer pružaju besplatan pristup znanju, a knjižničari su tu da usmjere korisnike prema izvorima i uslugama koje odgovaraju njihovim potrebama. S obzirom na to da je suvremeno društvo obilježeno eksplozijom informacija koje neprestano pristižu iz različitih izvora, a zbog brzog načina komunikacije, i stariji i mladi ih konzumiraju i prosljeđuju na načine koji nisu uvijek ispravni. Ovakva situacija postavlja nove izazove pred školske djelatnike u odgojno-obrazovnom procesu, pri čemu se uloga školskog knjižničara ističe kao vrlo važna, budući da upravo školski knjižničari imaju ulogu izvora informacija, ali i “mentora” o tome kako na pravilan i odgovoran način obraditi te koristiti informacije.

Školski knjižničari, kao ključni sudionici u odgojno-obrazovnom procesu, igraju važnu ulogu u razvoju učenika i premošćivanju izazova suvremenog informacijskog društva. Idealan školski knjižničar trebao bi imati intrinzičnu motivaciju za izgradnju pozitivnog i podržavajućeg odnosa s učenicima jer je upravo takav odnos temelj za provođenje uspješnog obrazovnog procesa. Osim toga, knjižničar mora vrlo dobro poznavati knjižnični fond kako bi ga mogao prilagoditi potrebama učenika i školskog kurikulumu te kako bi uspješno promovirao knjižnične usluge. Školski knjižničar treba biti dobar organizator, svjestan važnih datuma i događaja, te kreativan u izradi i prilagodbi različitih materijala, kako fizičkih tako i digitalnih, za potrebe školske zajednice. Uz kreativnost u osmišljavanju radionica i drugih aktivnosti koje će privući učenike u knjižnicu, školski knjižničar mora biti informacijski i digitalno pismen te sposoban za rad u različitim programima i softverima kako bi kontinuirano unapređivao kvalitetu svojih usluga. U svakom od navedenih scenarija, suradnja školskog knjižničara s nastavnicima, ali i ostalim članovima zajednice, pogotovo roditeljima, postaje ključnim aspektom usmjeravanja učenika u pravom smjeru, budući da i jedni i drugi, nastavnici i knjižničari, mogu imati koristi od razmjene spoznaja te primijeniti naučeno u svom životu, ali i kasnijem radu s učenicima.

Ovaj rad fokusirat će se na misiju školskih knjižničara 21. stoljeća, čija je svrha prevladati predrasude o knjižnicama te se u suvremenom društvu, obilježenom nekontroliranim protokom informacija, služiti kao mentor. Cilj ovog rada je istražiti načine na koje školski knjižničari mogu pridonijeti razvoju učenika kroz suradnju s nastavnicima, prikazati primjere uspješne prakse i analizirati strategije koje mogu poslužiti kao model za unapređenje školskih knjižnica te poticanje učenika na redovito korištenje knjižnice i razvijanje ljubavi prema čitanju.

2. Uloga školske knjižnice

2.1. Povijest i evolucija školskih knjižnica

Razvoj školstva u Hrvatskoj počinje u 9. stoljeću otvaranjem prvih škola od strane raznih crkvenih redova gdje su škole ovakvog tipa pripremale mladež isključivo za crkvene potrebe (Munjiza i Kragulj, 2010). Te su škole, uglavnom, bile orijentirane na društveno-humanističke predmete što je, uz kasniju pojavu građanskog društva, rezultiralo potražnjom za realnim i prirodnim obrazovanjem, odnosno otvaranjem sve većeg broja gradskih škola. Kroz 15. stoljeće, pronalaskom i uspostavom tiskarstva, knjige se počinju tiskati u sve većem broju primjeraka čime postaju jeftinije i dostupnije školskoj mladeži. Tiskanje knjiga omogućilo je otvaranje još većeg broja škola te promišljanje o boljoj organizaciji njihovog plana i programa, a samim time i “materijala” kroz čiju će uporabu učenici moći unaprijediti svoj obrazovni proces. Kroz drugu polovicu 19. stoljeća, na području Hrvatske, dolazi do zakonskog uvođenja i uređivanja državnog školstva gdje tako organiziranim školskim sustavom dolazi do uvjeta za otvaranje školskih knjižnica, ali i promišljanju o njihovoj ulozi u razvoju školstva.

Početna uloga školskih knjižnica bila je pohrana udžbenika za učitelje i učenike, a tek nakon 1888., kada je donesen novi, jedinstveni školski zakon (“Zakon ob uređenju pučke nastave i obrazovanja pučkih učitelja u Kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji”) regulira se rad školskih knjižnica u funkciji produžnog obrazovanja učitelja gdje su uz ulogu obrazovanja učitelja školske knjižnice preuzele su i ulogu javnih pučkih knjižnica i time doprinosile prosvjećivanju puka (Munjiza i Kragulj, 2010). Školske knjižnice imale su dva odjela: učiteljski i učenički. Učiteljski odjel sastojao se od, uglavnom, pedagoške literature čime je bilo potrebno osigurati naslove za rad i obrazovanje učitelja; učenički odjel sastojao se od naslova iz “racionalnog gospodarstva” i popularno pisanih naučnih knjiga. Već tada, u učeničkim se knjižnicama nastojalo poticati učenike na savladavanje tehnike čitanja i razumijevanja, ali i razvoj ljubavi prema čitanju: “Ona ne samo da nauči učenike čitati, već mora nastojati da učenik čitanje oblubi, da uvidi da mu je čitanje korisno, da će kroz čitanje popraviti svoj život, svoje gospodarstvo, te da čita i onda kada školu ne polazi” (Klobučar (1897); prema Munjiza i Kragulj, 2010). Budući da stručno zvanje knjižničara nije postojalo, u knjižnicama su, uz svoj svakodnevni posao, radili učitelji; stručna klasifikacija knjiga također nije postojala, već bi svaki učitelj-knjižničar oblikovao građu prema svojem kriteriju. Razvojem znanosti i industrije te napretkom tehnologije, javlja se potreba za otvaranjem

većeg broja, ali i vrsta knjižnica. Ipak, školska knjižnica zadobiva jedinstveno mjesto u obrazovanju, odnosno, postaje klasičnom knjižnicom koja za svoju osnovnu funkciju ima posudbu knjiga i to samo kao pratilac nastave književnosti (Kovačević i sur., 2004); osim što je bila samo mjesto na kojem su učenici posuđivali lektire, školska knjižnica katkad je koristila i nastavnicima koji su dostupnom literaturom podupirali i proširivali svoje znanje. Tijekom 20. stoljeća, obilježenog svjetskim nemirima, a samim time i čestim promjenama vlasti i/ili političkih sustava dolazi do čestog provođenja reformi u obrazovanju koje bi, dakako, trebale odgovarati zahtjevima tih političkih sustava; zbog čestih promjena nerijetko dolazi do iscrpljivanja sredstava namijenjenih razvoju obrazovanja te se, uglavnom, najmanji dio sredstava odvaja za ulaganje u knjižnični fond, odnosno, zapošljavanje stručnog kadra: "Nekad se u knjižnicu išlo "po kazni" ili ste u obrazovanju dali sve što ste mogli, a još niste bili za mirovinu, dakle knjižnica i knjižničar bili su na margini" (Kovačević i sur., 2004: 11). Ipak, početkom novog tisućljeća koje sa sobom donosi nove pedagoške zahtjeve za promjenom u odgojno-obrazovnom procesu, nastaje i promjena u ulozi i sveopćem doživljaju školske knjižnice.

2.2. Uloge školske knjižnice u 21. stoljeću

Prema Standardu za školske knjižnice (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2023: čl. 3), školska je knjižnica "informacijsko, medijsko, komunikacijsko i kulturno središte škole", odnosno, njena je zadaća da putem svoje zbirke i usluga ispunjava odgojno-obrazovne, informacijske, stručne i kulturne potrebe korisnika. Odgojno-obrazovna djelatnost podrazumijeva različite oblike suradnje sa svim članovima svoje zajednice, od učenika i učitelja, stručnih suradnika i ravnatelja pa do roditelja. Pod stručnom knjižničnom djelatnosti podrazumijevaju se aktivnosti poput izgradnje i upravljanja fondom, osiguranje dostupnosti i korištenja iste, praćenje potreba korisnika, poticanje čitanja i razvoja čitateljske kulture i sl., dok se pod kulturnom i javnom djelatnosti podrazumijevaju organizacija i provedba kulturnih sadržaja, integriranje istih djelatnosti u nastavu te suradnja s drugim kulturnim institucijama te ustanovama koje organiziraju rad s djecom i mladima.

Kako navode Kovačević i sur. (2004) školska knjižnica neodvojivi je dio suvremene škole te kao takva ima za ulogu ostvariti određene zadaće. Prije svega, školska knjižnica mjesto je u kojem se prikupljaju i u funkciju stavljaju svi izvori znanja, poput knjiga, časopisa i/ili digitalnih zbirki čime se učenicima, ali i školskom te drugom nastavničkom osoblju omogućuje pristup različitim informacijama. Nadalje, školska knjižnica često je i

središnjica raznih odgojno-obrazovnih i kulturnih zbivanja čime se želi potaknuti što veća suradnja sa zajednicom, ali i stvaranje partnerskog odnosa između knjižničara, učenika i nastavnika. Dakako, budući da je cjelokupni obrazovni sustav osmišljen i provodi se s učenicom kao centralnim fokusom, školska knjižnica učenicima mora omogućiti prostor u koji mogu dolaziti slobodno (ali i kroz organiziranu nastavu) te boravkom u njenom prostoru poticati razvoj vlastite samostalnosti; “Zadaća je školske knjižnice da informira, obrazuje, odgaja i zabavlja učenike putem raznovrsnih informacija i izvora znanja, ali i da organizira za njih takve aktivnosti u slobodnom vremenu, kroz koje će oni postupno upoznati njezine mogućnosti u učenju i provođenju slobodnog vremena“ (Kovačević i sur., 2004: 91). Lance i Kachel (2018) ističu kako od 1992. rastući broj istraživanja dosljedno prikazuje pozitivnu korelaciju između visoko kvalitetnih knjižničnih programa te akademskog postignuća učenika. Više istraživanja pokazalo je kako u školama gdje knjižničari provode više vremena podučavajući učenike, bilo kroz suradnju s učiteljima ili samostalno, učenici obično postižu bolje rezultate na standardiziranim testovima. To uključuje i aktivnosti poput redovitih sastanaka s ravnateljem, sudjelovanja u ključnim školskim odborima, poticanja uporabe tehnologije među učenicima i učiteljima te pružanja tehnološke podrške. Također, organiziranje programa za poticanje čitanja dodatno doprinosi boljem uspjehu učenika. Skeptici često tvrde kako je to pojava samo u novim te bogatim ustanovama u kojima su knjižnice dobro opremljene, no spomenuta istraživanja pažljivo kontroliraju socioekonomske faktore škola te su ustvrdili kako ove korelacije nikako ne mogu biti objašnjene učeničkom demografijom, novčanim opremanjem škole, kvalifikacijama učitelja i sl.

2.3. Izazovi školskih knjižnica u 21. stoljeću

Kao jedan od osnovnih ciljeva školskih knjižnica, a kao dijela nacionalnoga knjižničnog sustava, jest svakodnevna uporaba informacijske tehnologije, odnosno trajno sudjelovanje u informatičkom opismenjavanju ne samo učenika, već i učitelja (Zovko, 2009). Suvremenu školsku knjižnicu treba ugraditi u sustav knjižnica koji će se sastojati od komunikacijske, računalne, informacijske i ljudske mreže, odnosno raditi na sljedećem: omogućiti svim korisnicima pristup relevantnim informacijama, njegovati specifične odgojno-obrazovne i komunikacijske potrebe učenika i učitelja na nacionalnoj, zavičajnoj, lokalnoj, ali osobnoj razini te omogućiti dostupnost podataka o knjižničnoj građi svim njenim korisnicima.

Zbog sve bržeg napretka tehnologije te nastanka novih digitalnih medija, važno je da se školski knjižničar obrazuje u tom području kako bi interese učenika mogao prilagoditi dostupnoj tehnologiji. Istovremeno, suvremena ideja knjižnica podrazumijeva kako je to ugodan prostor, moderno opremljen te pogodan za izvedbu, ne samo raznih aktivnosti i izvannastavnih sadržaja, već i organizaciju kulturnih događanja, poput promocija knjiga ili okruglih stolova. Međutim, kako navodi Galić (2012), nerijetko su školske knjižnice smještene u skućenim prostorima škole te, uglavnom, nastaju kao rezultat prenamjene učionica. Prema analizi iz 2019. godine o stanju školskih knjižnica, koju je provela Nacionalna i sveučilišna knjižnica, utvrđeno je kako prostori i oprema knjižnica u mnogim školama ne ispunjavaju propisane standarde (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2020). Također, nabava nove knjižnične građe je ispod traženih kriterija, a glavni razlog za to je nedovoljno financiranje osnivača i institucija kojima te knjižnice pripadaju. Također, u školskim je knjižnicama nerijetko zaposlen samo jedan knjižničar o kojem je vrlo česta predrasuda kako je to osoba koja ništa ne radi, već da samo čita knjige, dok je prava istina to da je to: “visokoobrazovana osoba sa znanjima iz raznih nastavnih područja specifičnih za školu: znanosti, tehnike, psihologije i pedagogije, umjetnosti” te on/ona: “posjeduje i specijalna znanja i vještine informacijskih stručnjaka za prikupljanje građe iz raznih izvora i različitih nositelja informacija (medija) koji sadrže informacije i spoznaje neophodne za uspješno djelovanje u današnjem društvu” (2012: 215).

Prilikom stvaranja knjižnične građe, pogotovo za više razrede osnovne škole te srednjoškolce, knjižničari su ograničeni ne samo budžetom, već i Standardom koji propisuje upute o izgradnji fonda, gdje većinu fonda građe isključivo od lektirnih naslova. Kada je to moguće, školski bi knjižničari, prilikom izgradnje fonda, trebali uzeti u obzir razinu zrelosti te raznolikost interesa svojih učenika, odnosno, sadržaj građe trebao bi odražavati raznolikost učenika. Jedan od načina na koji bi se to moglo postići jest uključiti mlade prilikom izbora i promocije građe, a koja je prilagođena njihovom uzrastu. Takav način ophođenja s mladima mogao bi rezultirati pozitivnim ishodom prilikom promocije knjižničnih usluga i knjižnične građe te bi mogao imati utjecaja na uporabu knjižnice od strane drugih ili novih korisnika (Quinones i sur., 2008). Prilikom odabira građe, knjižničari bi morali u obzir uzeti činjenicu da postoje i drugi formati građe, ne samo oni klasični, te nabavljati naslove koji mogu biti različitih formata, poput stripova, djela znanstvene fantastike, misterija, romantičnih knjiga i sl. Dakako, da bi učenici dolazili u knjižnicu, samovoljno, na školskom je knjižničaru da ih sustavno upozna s aktivnostima i građom koje knjižnica nudi; iz tog razloga školski

knjižničari moraju se osloniti na suradnju s nastavnicima hrvatskoga jezika i/ili razrednicima, ali i mnogobrojnim vanjskim suradnicima, poput kazališta ili narodnih knjižnica.

Školski knjižničari nerijetko su zaduženi biti zamjena učiteljima koji nisu u mogućnosti biti na radnom mjestu, čime se smanjuje mogućnost knjižničara da se u potpunosti posvete izradi vlastitih, obrazovnih inicijativa, poput sve popularnijih STEM/STEAM projekata (Lance i Kachel, 2018). To znači da knjižničari rade samostalno, ali često bez mogućnosti suradnje s ostalim kolegama u svrhu postizanja prioriteta školske zajednice. S tim u vezi, kako bi se maksimalno iskoristila uloga knjižničara u školi, potrebno je da se cijeli stručni tim, uključujući ravnatelja, koordinateure za učenje i knjižničare, sastane, planira i artikulira strategije kojima će se knjižničari uključiti u ostvarenje ciljeva škole.

3. Kompetencije školskog knjižničara

3.1. Relevantne kompetencije suvremenog školskog knjižničara

Na rad školskog knjižničara utječe niz faktora koji, ovisno o stupnju vlastite razine djelovanja, mogu utjecati na (ne)mogućnost knjižničara da ostvari svoje aktivnosti i zadaće. Kovačević i sur. (2004) te faktore dijele na vanjske i unutarnje gdje se vanjski faktori odnose se na tehnologiju i financijske uvjete, odnosno mogućnost knjižničara da s raspoloživim sredstvima što bolje oblikuje kvalitetnu i suvremenu zbirku, dok se unutarnji faktori odnose na poslovnu strategiju, timski rad te relevantne kompetencije za suvremenog školskog knjižničara. Ovako postavljeni vanjski i unutarnji faktori izravno utječu na kompetencije koje knjižničar treba razviti kako bi uspješno odgovarao na svakodnevne izazove.

Prema dokumentu koji je American Library Association, najstarija i najveća udruga knjižničara, ustanovila 2021., a revidirala 2023., navode se ključne kompetencije knjižničara. Vezano uz kompetencije školskog knjižničara, on/ona mora posjedovati šaroliki set kompetencija kako bi efektivno podržavao obrazovnu misiju škole. Školski bi knjižničari trebali biti tzv. voditelji nastave, odnosno vrlo dobro razumijevati kurikulum škole te kako ga unaprijediti na način da se u njega integrira razvoj informacijske, digitalne, i čitalačke pismenosti, čime bi istovremeno morali raditi i na kreiranju nastavnih jedinica putem kojih će učenike podučavati lociranju, evaluaciji i korištenju informacija efektivno, te raditi i s učiteljima na planiranju i implementaciji instruktivnih aktivnosti. Istovremeno, školski knjižničar radi na razvoju građe, biranju i upravljanju resursima koji podržavaju školski kurikulum, ali i interese učenika. Vezano uz administraciju, školski knjižničar nadgleda dnevne obaveze, poput budžeta, ostalih zaposlenika u knjižnici, kao i konstantnu evaluaciju usluga kojom će se maksimizirati lakši pristup korisnika knjižnici. Potrebno je i neprestano stručno usavršavanje kako bi ostali upoznati s novijim trendovima i praksama, kao i networking s kolegama radi razmjene iskustava i novih spoznaja. Od velike je važnosti i angažman u zajednici gdje je na školskim knjižničarima da održavaju veze s roditeljima učenika, ali i ostalim članovima zajednice, sve kako bi podržavali program knjižnice te obrazovanje učenika, ali i spajanje škole s ostalim institucijama ili programima u zajednici. Dodatno, moraju biti vješti u organizaciji informacija i znanja, primjenjujući tehnike katalogizacije i klasifikacije kako bi organizirali knjižnične materijale na način koji ih čini lako dostupnima, te korištenju odgovarajućih metapodataka za digitalne resurse kako bi se osiguralo da se mogu pronaći i koristiti efektivno. Ove kompetencije osiguravaju da su

školski knjižničari dobro opremljeni za podršku obrazovnim ciljevima svojih škola i ispunjavanje različitih potreba svojih učenika i učitelja (American Library Association, 2021).

Na nacionalnoj razini, također postoje programi koji definiraju kompetencije knjižničara, poput projekta CUK (Cjeloživotno učenje knjižničara). Barbarić (2009) navodi kako se tijekom I. radionice o kompetencijama i ishodima učenja u programima izobrazbe knjižničara, održanoj u sklopu projekta CUK, raspravljalo o kompetencijskom profilu knjižničara. Polaznici radionice upoznali su se s podjelom kompetencija na generičke i područno specifične, a podijeljeni su u dvije grupe. Prva grupa izrađivala je popis generičkih kompetencija koje su uključivale opću, osobnu i jezičnu kulturu, komunikacijska znanja i vještine, informatičku i informacijsku pismenost, sposobnost prenošenja znanja i vještina, spremnost na kontinuirano učenje te etičnost u postupanju s građom i ljudima. Druga grupa izrađivala je popis područno specifičnih kompetencija koje su obuhvaćale informacijsku pismenost, profesionalnu etiku, izgradnju zbirke, vrijednosnu procjenu građe, kvalitetnu pohranu, poznavanje standarda i propisa, upravljanje građom, organizaciju informacija o građi, identifikaciju i selekciju građe, organizaciju znanja, praćenje i primjenu standarda te poznavanje i primjenu metoda istraživanja. Analiza navedenih kompetencija pokazuje kako su informacijska pismenost i etičnost ključne vještine koje se ponavljaju u obje kategorije čime ova podudarnost naglašava njihovu važnost u profesionalnom razvoju i svakodnevnom radu knjižničara, sugerirajući da su temeljne za uspješno djelovanje u bilo kojem specifičnom području. Govoreći o etičnosti u poslovanju, s navedenim se slaže i Zovko (2009: 45): “Školski knjižničar mora poštovati visoke etičke standarde: svim korisnicima ravnopravno pruža usluge, zvijezda je vodilja u školskim programima razvoja knjižničarstva, suradnik informacijskog društva te ima ključno mjesto u školskoj knjižnici u novom tisućljeću”.

S obzirom na stalne promjene u obrazovnim sustavima i tehnologiji, potrebno je da školski knjižničari neprestano rade na svom stručnom usavršavanju. Kako navode Kovačević i Lovrinčević (2012) školski knjižničari danas, profesionalci su čija stručnost zastarijeva te se pred njih postavlja zahtjev za njenim neprestanim obnavljanjem i usavršavanjem. Usavršavanje pretpostavlja cjeloživotno učenje, odnosno, usvajanje sadržaja koji će svakom pojedincu omogućiti usvajanje umijeća korištenja izvora informacija ne samo za stručnu naobrazbu, već i za osobne potrebe u svakodnevnom životu. Od knjižničara se ujedno očekuje i to da bude nositelj trendova u obrazovanju koje će istovremeno promovirati među nastavnicima, ali ih o njima i podučavati. Uz tehnološke vještine, komunikacijske i

organizacijske vještine ključne su za rad školskog knjižničara. Galić (2012) navodi kako je važno da školski knjižničari imaju razvijene navedene vještine jer su one potrebne tijekom pripremanja kulturnih i javnih djelatnosti, poput organizacije i pripreme kulturnih sadržaja (obilježavanje Međunarodnog dana školskih knjižnica, književni susreti, izložbe, debate, filmske projekcije...) te suradnje s drugim knjižnicama, kulturnim ustanovama, izdavačima i knjižarama.

Budući da knjižničari surađuju s učenicima i učiteljima, imaju cjelovitu sliku o tome kako bi se kurikulum mogao što bolje provoditi te kako iskoristiti dostupnu tehnologiju i programe za boljitak škole. Lance i Kachel slažu se kako bi jedna od mogućih uloga knjižničara mogla biti i funkcija “šefa informativnog odjela” (Chief Information Officer - CIO), što podrazumijeva evaluaciju internetskih baza podataka, istraživanje otvorenih obrazovnih resursa, lociranje izvora na stranim jezicima te pronalaženje tekstova na različitim čitalačkim razinama, čime bi se učiteljima uštedjelo vrijeme. Knjižničari također mogu stvarati liste internetskih stranica i alata za specifične zadatke te pomagati učiteljima u integraciji tih resursa u učionici. Ovakvi zadaci mogli bi se ispunjavati kada bi se rutinski poslovi knjižničara, poput prikupljanja vraćenih knjiga ili slaganja istih na police, prepustili suradniku ili asistentu u knjižnici, čime bi knjižničari imali više vremena za pomaganje učiteljima ili usavršavanje vlastitih vještina i specifičnih znanja.

3.2. Suradnja i timski rad

Istodobno namijenjena učenicima, učiteljima, nastavnicima, stručnim suradnicima i roditeljima, školska knjižnica je izvor informacija i znanja, potpora svim nastavnim i izvannastavnim aktivnostima škole, mjesto okupljanja i provođenja slobodnog vremena čime postaje bitnim čimbenikom za osuvremenjivanje odgojno-obrazovnog procesa (Zovko, 2009).

Jedan od ključnih faktora vođenja uspješnih knjižničnih programa je poznavanje učenika škole u kojoj se knjižnica radi ovisno o tome koje su njihove čitalačke navike, interesi i potrebe. Kako navode Miller i Bass (2019), ostvarivanje takvih odnosa s učenicima, pogotovo u školama s velikim brojem učenika, nije jednostavno, ali je nužno kako bi što bolje znali odgovoriti njihovim zahtjevima. Zbog toga je važno da svi sudionici školskog okruženja imaju ideju o knjižnici kao mjestu u školi koje je ugodno i pozivajuće. Iako učenici provode većinu školskoga dana u učionici sa svojim nastavnicima, to ne znači da su svi drugi članovi nastavnčkog osoblja samim time izolirani od njih i/ili ne smatrani njihovim učiteljima. Školski su knjižničari jednako kao i nastavnici, dužni upozoravati učenike na loše

ponašanje, voditi ih na izlete, kreirati kurikulum, itd. Takva uloga knjižničara pomaže im da utječu na razvijanje odnosa sa zajednicom u kojoj se nalazi.

Prema UNESCO-vom Manifestu za školske knjižnice (IFLA, 2021), knjižnica je, zajedno sa svojim zaposlenicima, usmjerena na razvoj učenika pružajući im jednak pristup obrazovnim iskustvima i resursima unutar dostupnog prostora. Takav prostor omogućuje svim članovima školske zajednice da postanu angažiranim kritičkim misliocima, učinkovitim čitateljima te odgovornim korisnicima, procjeniteljima i stvarateljima informacija u raznim formatima. Kako nadalje navodi Manifest, školska knjižnica prostor je u kojem knjižničar aktivno predaje i blisko surađuje s ostatkom školske zajednice kako bi ispunio neke od potreba:

- podržati i osnažiti ciljeve obrazovnog sustava istaknute u misiji škole ili kurikulumu
- osigurati sigurno okruženje za sve učenike te im omogućiti potragu za znanjem na odgovoran način
- stvarati i očuvati širok spektar relevantnih resursa te edukativnih igara koje će se prilagoditi potrebama i mogućnostima svih učenika, istovremeno izlažući učenike raznim idejama, mišljenjima, stimulansima, iskustvima, resursima i alatima
- njegovati interes učenika za otkrivanjem novih znanja, razvijanje te poticanje mašte
- potaknuti i unaprijediti razvoj pismenosti i uživanje u čitanju kroz širok spektar resursa i strategija, uključujući čitanje naglas svim uzrastima
- poučiti učenike da postanu etički korisnici i stvaratelji informacija i znanja
- utjecati na učenike da usvoje pravilno i odgovorno korištenje knjižnica tijekom cijeloga života
- uključiti cijelu školsku zajednicu u rad školske knjižnice
- provoditi profesionalno usavršavanje za učitelje i ostalo osoblje u vezi s novim alatima i tehnologijama, kurikulumom i strategijama poučavanja
- kontinuirano pregledavati i obnavljati sve knjižnične ciljeve i aktivnosti

Radom u školi nastoji se osposobiti učenike za samostalno učenje, pri čemu školska knjižnica, odnosno obrazovani knjižničar, igraju ključnu ulogu. Kako bi knjižnica ispunila svoju obrazovnu funkciju, knjižničar treba ostvariti nekoliko ciljeva: biti dostupan svim učenicima, nastavnicima i školskom osoblju, poticati naviku čitanja kroz kreativne metode, razvijati istraživački duh kod učenika, uvoditi inovativne pristupe u nastavu, te obogatiti knjižnični fond u skladu s potrebama nastavnih planova i programa (Lasić-Lazić, 1995). Ovi zadaci se ostvaruju izravno, kroz rad s učenicima, ili neizravno, u suradnji s nastavnicima

tijekom organizacije i pripreme nastave. Za postizanje uspjeha, školski knjižničar mora dobro poznavati korisnike, njihove interese i potrebe, što se postiže praćenjem njihovih zahtjeva, razgovorima te uvažavanjem prijedloga za nabavu knjiga. Budući da je knjižničar osoba koja ima znanje o pristupu potrebnim resursima, čime pridonosi planiranju i realizaciji nastavnog sata, može se reći kako je njegova uloga u školi hibridna jer djeluje između nastavne i knjižničarske prakse (Kimmel, 2016). Prilikom planiranja nastavnog procesa, knjižničar bi se trebao moći pridružiti učiteljskom timu kako bi mogao prenositi ideje i resurse iz svoje u njihovu praksu. Time se ideje knjižničara koriste u učionicama, što indirektno utječe na postignuća učenika, te ujedno pomaže učitelju prilikom pripreme materijala, upoznavanja rada s tehnologijom i sl.

Odnos između roditelja i knjižničara, kako navode Miller i Bass (2019) uglavnom je višeznačan te se mijenja ovisno o tome u kojoj se fazi obrazovanja učenici tih roditelja nalaze. U prvim godinama obrazovanja, knjižničari, uglavnom, pomažu i roditeljima i djeci u odabiru literature koja će poticati razvoj ljubavi prema čitanju te istovremeno razvoju pismenosti i čitalačkih vještina; kako učenici odrastaju, tako se mijenja i odnos knjižničar-roditelj, gdje roditelji polažu nade u knjižničare kao profesionalce za poticanje razvoja medijske i informacijske pismenosti te razvoja istraživačkih vještina kod svoje djece. Budući da živimo u digitalnom dobu, i da roditelji odgajaju djecu u vremenu koje je u potpunosti drugačije od onog tijekom kojeg su oni odrastali, knjižničari također mogu roditeljima održati radionice vezane uz uporabu tehnologije u kućanstvu te ih usmjeravati da više promišljaju o temama poput vremena provedenog pred ekranima, igranja video igrica, sigurnosti na Internetu, digitalnih mreža i sl. Iako su današnji osnovnoškolci i srednjoškolci dio digitalne generacije, to što su rođeni u eri digitalne tehnologije ne znači nužno da je znaju odgovorno i učinkovito koristiti. Potreban im je “mentor” koji će ih podučiti strategijama za snalaženje u digitalnom svijetu i pomoći im u donošenju svakodnevnih odluka vezanih uz njega.

4. Razvoj kompetencija učenika za 21. stoljeće

Kako stoji u samom uvodu kurikulumu, međupredmetna tema, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije, "obuhvaća učinkovito, primjereno, pravodobno, odgovorno i stvaralačko služenje informacijskom i komunikacijskom tehnologijom u svim predmetima, područjima i na svim razinama obrazovanja" (*Kurikulum međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole*, 2019: 5). Učenici moraju biti vješti u informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji ne samo za sudjelovanje u digitalnim aktivnostima, već i zbog situacija poput virtualne nastave tijekom COVID-19 pandemije. Škola bi trebala osigurati jednak pristup suvremenoj tehnologiji, čime bi učenici mogli razvijati informacijsku, digitalnu, računalnu i medijsku pismenost. Ove su vještine ključne za njihovo odgovorno sudjelovanje u zajednici nakon završetka školovanja. Učenici trebaju ovladati kreativnom, učinkovitom i odgovornom uporabom digitalne tehnologije, razvijajući komunikacijske i suradničke kompetencije. Uz stalno rastuću količinu informacija, važno je da znaju upravljati informacijama, istraživati i kritički ih vrednovati. Digitalna tehnologija potiče stvaralaštvo i razvoj novih ideja, ali je također važno da učenici budu svjesni njezinih pozitivnih i negativnih strana te utjecaja na osobni, društveni i profesionalni razvoj, zdravlje i okoliš.

S obzirom na to da je učenje proces koji objedinjuje stvaranje, mišljenje, kritičku svijest i interpretaciju informacija, tradicionalni pristup obrazovanju, koji učenje vidi kao jednostavan prijenos znanja i informacija, zamjenjuje se suvremenim pristupima. Ovi moderni pristupi koriste istraživačke i problemske metode, gdje učenik postaje aktivni istraživač i samostalni korisnik informacija (Lazić-Lasić i sur., 2012).

4.1. Pismenosti za 21. stoljeće

Iako se pojam "pismenosti" tradicionalno povezuje s vještinama pisanja i čitanja, u suvremenom dobu dobiva šire značenje koje uključuje opću upućenost i poznavanje različitih tema koje nisu nužno stručne prirode (Špiranec i Banek Zorica, 2008). Pismenost 21. stoljeća obuhvaća komunikacijske vještine, sposobnost korištenja suvremene informacijske i komunikacijske tehnologije, te razvijene sposobnosti za rješavanje problema, donošenje odluka i timski rad. Informacijska pismenost, ovisno o okruženju u kojem se koristi, ne obuhvaća samo generičke aspekte već uključuje i specifične dodatke. Na Slici 1. prikazan je odnos između informacijske i drugih vrsta pismenosti, prema Bawdenu, gdje se informacijska pismenost postavlja iznad digitalne, medijske, knjižnične i informatičke pismenosti.

Slika 1.

Odnos informacijske i drugih suvremenih pismenosti prema Bawdenu

Napomena. Preuzeto iz: *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta.*, (str. 85), S.

Špiranec i M. Banek Zorica, 2008., Zavod za informacijske studije.

Digitalna pismenost sposobnost je čitanja i razumijevanja multimedijских tekstova, odnosno građe zabilježene u digitalnom obliku; pod time se podrazumijeva donošenje sudova o internetskim izvorima, pretraživanje Interneta te komuniciranje putem raznih društvenih mreža. Kako navode Špiranec i Banek Zorica (2008: 86), medijska pismenost odnosi se na: “sposobnost pristupa, analize, vrednovanja i odašiljanja poruke prisutstvom medija”. Knjižnična je pismenost preteča informacijskoj jer se odnosi na usvajanje osnovnih vještina korištenja knjižnica i njezinih usluga. Iako se zbog jezične sličnosti, informatička pismenost često poistovjeđuje s informacijskom, ona je od nje sasvim različita te se odnosi na praktične vještine alata za komunikaciju, odnosno poznavanje tehnologije i infrastrukture; osoba može biti vrlo vješta u korištenju raznih programa i računala, no to ne znači da će nužno biti vješta u razumijevanju, pronalaženju i vrednovanju informacija, odnosno biti informacijski pismena.

Lazić-Lasić i sur. (2012), prilikom utvrđivanja razine informacijske pismenosti među mladima, definiraju informacijski pismene osobe kao: “One koje su naučile kako učiti (...) jer znaju kako je znanje organizirano, kako pronaći informacije i kako ih koristiti na svima razumljiv način (...) to su osobe pripremljene na učenje tijekom cijelog života” (ALA (1989); prema Lazić-Lasić i sur., 2012). Kako navode, “Informacijska opismenjenost ne može biti

rezultat jednog predmeta ili kolegija, a za njeno usvajanje ključna je suradnja svih sudionika u procesu učenja, ponajviše predmetnih nastavnika i informacijskih stručnjaka/knjižničara” (2012: 129). Također, ističu kako rezultati istraživanja provedenih na temu informacijske pismenosti kod mladih, ukazuju na to da su mladi vrlo samopouzdana u korištenju tehnologije, no više su sposobni pronaći informaciju za osobne, umjesto obrazovne potrebe; vrlo često odabiru najlakši i najkraći put do informacija, što nije uvijek primjereno i u skladu s ishodom obrazovanja. Također, istraživanja pokazuju i kako su mladi više usredotočeni na prikupljanje činjenica, tj. prikupljanje već postojećeg znanja, umjesto da stvaraju novo.

Za mlade koji odrastaju u suvremenom društvu, važno je da su informacijski pismeni i to iz nekoliko razloga; ponajprije, sposobnošću prepoznavanja potrebe za pristupom informacijama, a samim time i njihovom učinkovitom pronalaganju, evaluaciji i korištenju, stvara se osnova ne samo za osobni, već i, kasniji, profesionalni uspjeh (Association of College & Research Libraries, 2024). S obzirom na to da se nalazimo u vremenu u kojem su informacije sveprisutne te se konstantno mijenjaju, informacijska pismenost omogućuje mladima da postanu samostalni u svome učenju te sposobni kritički promišljati prilikom cjeloživotnog učenja. Školska bi knjižnica, u tome smislu, mogla dati mladima sve potrebne alate za navigaciju kroz zamršeni sustav informacija čime postaju mjesto na kojem mladi uče kako prepoznati kvalitetni izvor informacija, kritički se postaviti prema njihovoj evaluaciji te ih koristiti u rješavanju problema. Uz to, pomoću razvijene informacijske pismenosti mladi mogu postati neovisnim tražiteljima istine i aktivnim sudionicima demokratskog društva.

4.2. Kritičko razmišljanje i kreativnost

U svom poznatom TED govoru “Do Schools Kill Creativity?” te kroz raznu stručnu literaturu na temu obrazovanja, Sir Ken Robinson (2007) govori o problemima u obrazovnom sustavu s naglaskom o tome kako se umjetnost i kreativnost često zanemaruju, dok se preveliki naglasak stavlja na osnovne predmete poput matematike i jezika. Takav pristup dovodi do toga da se prirodna dječja znatiželja, potreba za istraživanjem, maštanjem i izražavanjem postepeno potiskuje i gasi. Robinson ističe da su djeca prirodno otvorena za eksperimentiranje i ne boje se pogriješiti, ali obrazovanje ih uči da izbjegavaju greške, čime se smanjuje njihova hrabrost, kasnije u životu, prilikom osmišljavanja kreativnih rješenja za svoje probleme. Bando (2019) također navodi da razvoj kreativnosti doprinosi divergentnom mišljenju, koje omogućava bolju povezanost informacija i kreativne pristupe u rješavanju problema. S obzirom na sve veću prisutnost digitalnih medija i sveprisutnost tehnologije u

životima djece, kako kod kuće tako i u školi, prilike za izražavanje one osnovne, instinktivne kreativnosti sve su rjeđe. Gotovo dvadeset godina nakon govora Sir Kena Robinsona, situacija u obrazovnom sustavu nije se bitno promijenila; i dalje se primarni fokus stavlja na predmete poput jezika i matematike, dok likovna i glazbena kultura, tjelesni odgoj, te dramska umjetnost ostaju marginalizirani i tretirani kao manje važni. Umjesto da se u ovim predmetima potiče kreativnost, često se ocjenjuje talent učenika, čime se gubi prilika za njihov kreativni razvoj. Kreativnost se, osim u okviru obaveznih školskih predmeta, može poticati kroz izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Kako ističe Bando (2019), dobro osmišljen knjižnični kurikulum može omogućiti razvoj potencijala darovitih učenika i raznih skupina, pružajući im prostor za izražavanje i kreativno stvaranje.

Budući da je školska knjižnica ključan dio odgojno-obrazovnog procesa, njezina glavna funkcija je razvijati individualne stvaralačke sposobnosti učenika i poticati ih na samostalno učenje (Lasić-Lazić, 1995). Knjižničari te ciljeve ostvaruju kroz različite nastavne i izvannastavne programe, a njihova kreativnost dolazi do izražaja u inovativnim pristupima planiranim programima, uz primjenu niza mjera koje potiču učenike na stvaralačko izražavanje. Svrha kreativnog izražavanja je omogućiti učenicima pronalaženje više mogućih rješenja ili dolazak do novih i neobičnih načina rješavanja problema. Školska knjižnica, kao informacijski centar bogat raznim medijskim izvorima, omogućuje učenicima neovisno istraživanje, čime se oni pretvaraju u samostalne istraživače i kreatore vlastitog znanja, bez nužnog posredništva nastavnika ili knjižničara. Bush (2001) ističe kako istraživanja pokazuju da upravo knjižničari posjeduju ključne osobine koje su potrebne za uspjeh u kreativnoj nastavi. Među tim osobinama su prilagodljivost i fleksibilnost, što im omogućava da se lako prilagode različitim situacijama u obrazovanju. Također, Bush navodi i zaigranost kao važnu osobinu, ali samo ako je prisutno i dovoljno odgovornosti, što osigurava izražavanje kreativnosti, a istovremeno osigurava postizanje ciljeva. Nezavisnost, uz spremnost na suradnju i dijeljenje ideja, također su važni aspekti u procesu rada s učenicima jer doprinose ostvarivanju ishoda u obrazovanju i postignućima učenika.

5. Kreativni programi za razvoj čitanja i pismenosti u školskoj knjižnici

Mnogobrojna istraživanja dokazala su kako djeca, s kojom se u prve tri godine aktivno “razgovara” i djeca kojoj se redovito čita, poput čitanja prije spavanja, postavljaju snažne temelje za uspješno učenje i razvoj vještine čitanja u kasnijim fazama života (Šauperl, 2007). Osim toga, čitanjem djeca vježbaju koncentraciju, obogaćuju rječnik te se istovremeno potiče i njihov intelektualni razvoj te znatiželja. U svijetu se provode brojni programi i projekti poticanja čitanja, a zajednički im je cilj omogućiti djeci ne samo razvoj vještine čitanja, nego i stvaranje intrinzične motivacije za čitanjem (Stričević, 2009). Knjižnice, bilo školske, narodne pa čak i visokoškolske, prednjače u provedbi takvih programa stvarajući okruženje u kojem učenici mogu kroz slobodno, ali i strukturirano vrijeme razvijati ljubav prema knjigama; one pružaju siguran i podržavajući prostor za čitanje, omogućujući učenicima da čitanje tretiraju ne samo kao način pomoću kojeg ispunjavaju školske obaveze, već i kao sredstvo opuštanja, istraživanja novih ideja te razvijanja kreativnosti.

Kao što je već navedeno, informacijska pismenost temelj je za razvoj svih ostalih vrsta pismenosti, a knjižnice imaju ključnu ulogu u uspostavljanju tih osnovnih vještina. Kroz proces čitanja, učenici ne samo da uče dekodirati i razumjeti tekstove, već razvijaju i sposobnost kritičkog razmišljanja o pročitanoj. Međutim, tehnička sposobnost čitanja stečena tijekom formalnog obrazovanja katkad nije dovoljna da bi se samostalno uspostavila motivacija za čitanje; motivacija se nerijetko oblikuje kroz iskustva (programe ili aktivnosti) koja su emocionalno značajna za čitatelja. Upravo iskustva povezana s osobnim emocijama imaju moć trajno usaditi ljubav prema knjizi jer čitanje više nije samo vještina, nego i način kojim doživljavamo svijet oko sebe. Uloga knjižničara u poticanju ove intrinzične motivacije za čitanjem ključna je za oblikovanje trajnog interesa za knjige i čitanje kod učenika.

5.1. Čitanje i motivacija

Kako navodi Kuvač-Levačić, čitanje je “čovjekova sposobnost dešifriranja dogovorenog sustava znakova i shvaćanja poruke koju oni nose” te “ono uvelike ovisi o individualnom stupnju postignutih kognitivnih, socijalnih i emocionalnih vještina” (2013: 14). Najjednostavnija podjela vrsta čitanja jest čitanje radi zabave te čitanje radi dobivanja informacija; uz to se navodi i podjela njemačkog pedagoga Hansa E. Giehrla na četiri vrste čitanja: informacijsko, evazivno, kognitivno i literarno gdje je istaknuto kako je informacijsko ono čitanje kojim se najčešće služimo jer smo često u potrazi za razabiranjem

informacija (televizijski programi ili kuharski recepti). Evazivno čitanje je čitanje čiji je smisao “odmicanje od stvarnog života” i promišljanje o fiktivnim svjetovima; kognitivno čitanje služi spoznaji svijeta i njegovih zakonitosti, a literarnim čitanjem tražimo “smisao života”. Postojeći školski sustav kao zadaću odgoja postavlja i razvijanje kulture čitanja na što prirodniji način, i nerijetko je želja nastavnika da, osim usvajanja i “treniranja” informacijskog čitanja tijekom nastave, učenici čitaju izvan škole i time razvijaju i ostale vrste čitanja, no obavezna školska lektira, s obzirom na to da je propisana od strane određenog sustava, vrlo često odbija učenike od pomisli na čitanje knjige iz zadovoljstva (Javor, 1999). U anketnom istraživanju koje među učenicima trećih razreda XII. gimnazije u Zagrebu, provode Novaković i Medić (2011), pokazano je kako je broj učenika koji nezainteresirano čitaju i oni koji čitaju s interesom (60%) viši od učenika koji uopće ne vole čitati (40%); iako ovakvi rezultati izgledaju obećavajuće, ne ide im u prilog visoki postotak učenika nemotiviranih za čitanje lektire.

Zbog pada interesa za knjigu i čitanje, kao i sve veće prisutnosti digitalnih uređaja koji smanjuju motivaciju za čitanjem, važno je da se svako društvo strateški bavi pitanjem kulturne pismenosti. Sukladno tome, na sjednici Vlade održanoj 2. studenog 2017. godine usvojena je “Nacionalna strategija poticanja čitanja” kojoj je u interesu pridonijeti razvoju kulture čitanja i omogućiti što većem broju pripadnika društva čitanje sa zadovoljstvom (Ministarstvo kulture i medija, n.d.). Ostvarenje vizije planirano je tijekom pet godina (2017. - 2022.) kroz provedbu aktivnosti vodeći se trima strateškim ciljevima:

1. uspostavljanje učinkovitog društvenog okvira za podršku čitanju
2. razvoj čitalačke pismenosti i poticanje čitatelja na aktivno i kritičko čitanje
3. povećanje dostupnosti knjiga i drugih čitalačkih materijala

Nadalje, na sjednici održanoj 30. prosinca 2020. godine, Vlada podržava prijedlog Ministarstva kulture i medija da se 2021. godina proglasi “Godinom čitanja”. Ova Nacionalna strategija u interesu ima poticanje čitanja te promicanje istog kao osobitu društvenu vrijednost koje doprinosi razvoju društva, a kojemu je potrebno stvoriti naviku razvijanja čitateljskih navika (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih, 2021). Plan Ministarstva bio je, tijekom Godine čitanja, osmisliti nove aktivnosti, poput dodjela nagrada za najbolju knjižaru, proglašavanja “ambasadora čitanja” i dr. koje će doprinijeti afirmaciji čitanja. Radi boljeg i preglednijeg aktivnosti oko Godine čitanja, školski knjižničari uspostavili su

internetsku stranicu vezanu uz projekt gdje su izloženi različiti projekti i aktivnosti provedeni u školama diljem Republike Hrvatske, kao što se vidi na Slici 2.

Slika 2.

Početna stranica projekta *Školskih knjižnica u Godini čitanja* (Pršo, 2021).

Napomena. Snimka zaslona internetske stranice projekta,

<https://sites.google.com/view/skolskek-u-godinicitanja/home?authuser=0>

Voditeljica projekta, Dragica Pršo, knjižničarka Osnovne škole Monte Zaro iz Pule, u radijskoj emisiji “Val kulture” istaknula je kako je cilj projekta bio transparentno prikazati aktivnosti koje se odvijaju u školskim knjižnicama diljem zemlje, s obzirom na čestu predrasudu da knjižničari ne rade dovoljno ili uopće, dok je u stvarnosti situacija sasvim drugačija (Radio Istra, 2022). Među istaknutim projektima bile su aktivnosti poput lektirnih čajanki, bajkaonice te čitanja s kućnim ljubimcima. Zahvaljujući medijskoj promociji i podršci Ministarstva, suradnici projekta nastojali su maksimalno iskoristiti ovu priliku kako bi istaknuli važnost povezivanja knjižničara ne samo sa školskom, već i s lokalnom zajednicom, a sve s ciljem da zajedničkim snagama podrže ovakve inicijative na dobrobit svih korisnika; time bi se izbjegao samostalni i izolirani rad knjižničara te stvorila mreža podrške koja obogaćuje obrazovni i kulturni život zajednice.

Školska knjižnica trebala bi biti prostor koji učenicima pruža zanimljive sadržaje te mjesto na kojem se osmišljeno provodi slobodno vrijeme u otkrivanju vlastitih interesa, dok knjižničari putem raznovrsnih aktivnosti rade na razvoju tih interesa. U sljedećem poglavlju bit će prikazan primjer školske knjižnice u kojoj knjižničari kroz različite aktivnosti i

programe, samostalno ili u suradnji s drugim članovima školske zajednice, nastoje raditi na razvoju tih vještina kod učenika.

5.2. Programi i aktivnosti u knjižnici Američke škole u Zagrebu

Američka Međunarodna škola u Zagrebu (AISZ) osnovana je 1966. godine te je dio novoizgrađenog kampusa u zagrebačkom naselju Središće. Školu pohađa oko 350 učenika različitih nacionalnosti, od 3 do 18 godina, te se svakodnevna nastava odvija na, uglavnom, engleskom jeziku.

Škola je podijeljena na dva odjela; “Lower School” odjel, odnosno vrtić, predškolu te niže razrede osnovne škole te “Upper School” odjel, odnosno više razrede osnovne škole (“Middle School”) te četiri razreda srednje škole (“High school”). Knjižnica Američke škole, baš kao i maloprije navedeni odjelima na koje se dijeli i sama škola, sastoji se od dva fizički odvojena prostora gdje “Lower School” knjižnicu koriste učenici i zaposlenici Lower School odjela, dok “Upper School” knjižnica stoji na raspolaganju učenicima i zaposlenicima Upper School odjela.

Svaki razred Lower School odjela, kao dio obaveznog tjednog rasporeda, jednom tjedno dolazi na nastavu u knjižnicu u trajanju od 45 minuta. Nastava je strukturirana tako da započinje čitanjem priče na glas; nakon toga je vrijeme za posudbu knjiga, a zatim tijekom preostalog vremena učenici mogu ili čitati u tišini ili se baviti nekom od ponuđenih kreativnih aktivnosti. Katkad, ovisno o planu i programu, učenici će umjesto regularne nastave, imati nastavu vezanu uz razvoj digitalnih i informacijskih vještina. U Upper School odjelu nastava se u knjižnici odvija u dogovoru s profesorima, ovisno o potrebama kurikulumu, nerijetko vezanim uz razvoj informacijske i digitalne pismenosti ili pravilnog stvaranja vlastitog istraživačkog rada te pravilnog citiranja. Osim što organiziraju razne oblike nastave, zaposlenici knjižnice ujedno organiziraju i čitalačke radionice, promocije knjiga, posjete autora, itd. Rad knjižnice utemeljen je na standardima Američkog udruženja knjižnica (ALA) te kurikulumu digitalnog građanstva prema odrednicama “Common Sense Media” organizacije.

U sljedećim će poglavljima biti opisane aktivnosti i programi koje provode školski knjižničari u suradnji s profesorom engleskog jezika, razrednikom, profesorom prirodnih znanosti, roditeljima, učenicima te cjelokupnom školskom zajednicom. Neki od programa provode se svake godine, barem jedanput, dok se ostali programi organiziraju prema

dogovoru s profesorima i strateškim ciljevima škole. Većini ovih aktivnosti zajednički je primarni cilj, odnosno potaknuti učenike da dolaze u knjižnicu svojevrijedno i izvan nastavnog vremena, da zavole provoditi vrijeme čitajući te da kroz određene radionice rade na razvijanju kritičkog mišljenja i informacijske pismenosti.

5.2.1. Razgovori o knjizi, tzv. Book Talks

Prilikom planiranja nastave za novu akademsku godinu, u okviru plana i programa nastave engleskog jezika za učenike viših razreda osnovne škole, odlučeno je kako će se kroz svaku nastavnu cjelinu učenici upoznavati s različitim književnim žanrovima. Slično kao i kod provedbe lektire u obaveznom hrvatskom obrazovnom sustavu, učenici su zaduženi za čitanje jednog književnog djela, na temelju kojeg uče o različitim literarnim strategijama i tehnikama; npr. djela koja su se obrađivala na nastavi engleskoga jezika u osmom razredu osnovne škole bila su:

- Distopijska fikcija - “Davač”, Lois Lowry
- Autobiografija - “Kineska pepeljuga”, Adeline Yen Mah
- Pustolovna fikcija - “Gospodar muha”, William Golding

Želja profesora bila je da učenici, tijekom učenja o pojedinim žanrovima, steknu uvid u raznolikost književnih žanrova te, kroz čitanje djela koja pripadaju različitim žanrovima, otkriju onaj koji im se najviše sviđa. Tijekom jedne nastavne cjeline, svi učenici čitaju isti naslov, a nakon što završe s obradom obaveznog djela, nastavnu cjelinu završavaju nastavom u knjižnici u trajanju od 45 minuta.

Prije dolaska učenika na nastavu u knjižnicu, knjižničar bi se pripremao za nastavu odabirom dvadesetak naslova iz knjižnične građe koji sadržajno odgovaraju uzrastu učenika te su žanrovski usklađeni s ciklusom u kojem se učenici trenutno nalaze na nastavi engleskog jezika; na primjer, nakon završetka cjeline vezane uz distopijsku fikciju, knjižničar bi pripremio dvadesetak naslova iz tog žanra. Osim toga, u knjižnici bi se nastojao stvoriti ugodan ambijent, s rasporedom stolica okrenutih prema knjižničaru, laganom glazbom u pozadini, dok bi odabrana djela bila izložena tako da učenici mogu vidjeti naslovnice knjiga.

Nastava bi započela tako da učenici sjednu i odgovaraju na pitanja knjižničara, poput: “Je li vam se svidjelo djelo koje ste čitali i zašto da/ne?”, “Kojem žanru pripada pročitano djelo?”, “Koje su žanrovske odrednice tog djela?”, “Jeste li ikada čitali neko drugo djelo tog

žanra?” i slično. Nakon uvodne diskusije, knjižničar bi prešao na “prezentacijski” dio nastave; za svaku knjigu koju je pripremio, pročitao bi njen naslov, ime autora, dao kratak uvod u djelo te opisao njegov sadržaj. Budući da je cilj ove aktivnosti bio potaknuti učenike na čitanje drugih djela iz žanra, poticalo ih se da tijekom prezentacije knjiga dižu ruke i sami se javljaju ako su zainteresirani za određenu knjigu.

Nakon što bi knjižničar završio s prezentacijom, slijedila bi posudba knjiga te čitanje u tišini tijekom preostalog vremena. Važno je napomenuti da se učenicima tijekom svakog ciklusa nudio i određen broj stripova iz istog žanra, s obzirom na to da neki učenici nisu bili na zadovoljavajućoj razini znanja engleskog jezika, pa im se nudilo nešto jednostavnije za razumijevanje, kako se zbog težine čitanja ne bi razvila odbojnost prema čitanju općenito. Učenici koji nisu pokazali interes za nijednu od ponuđenih knjiga, bili bi usmjereni na druge naslove ili žanrove, ali ih se nikada nije prisiljavalo da odaberu bilo koju knjigu prije kraja sata.

Ovakav tip nastave provodio se sa svim višim razredima osnovne škole, tijekom cijele školske godine, svaka tri do četiri mjeseca, ovisno o nastavnom ciklusu i tempu obrade djela. Cilj ovakvog tipa suradnje profesora engleskog jezika i knjižničara bio je potaknuti učenike da samostalno dolaze u knjižnicu, s nadom da će, ako im se određeni žanr zaista sviđa, nastaviti posuđivati i druga djela iz istog žanra. Ovakav oblik nastave imao je pozitivne ishode; ponajprije, jačala se emotivna povezanost između knjižničara i učenika, jer je ovakav način rada s učenicima omogućavao knjižničaru da kroz interakcije bolje upozna individualne interese i preferencije. Na taj su način učenici osjećali veću podršku u razvoju svojih čitateljskih navika, što je moglo dovesti do razvoja dugotrajnije motivacije za čitanjem. Drugo, učenici su često tijekom ovih “razgovora” sami predlagali naslove knjiga koje bi voljeli čitati, a koje nisu bile dio knjižničnog fonda, čime su knjižničaru pružali vrijedne informacije za buduće nabave knjiga i proširenje fonda. Treće, ovaj model nastave poticao je učenike na kritičko razmišljanje i slobodno izražavanje mišljenja o pročitanim djelima, što je bilo korisno za razvoj njihovih analitičkih i komunikacijskih vještina. Time se također doprinosilo razvoju njihovih čitateljskih sposobnosti ključnih za cjeloživotno učenje.

Tablica 1.*Priprema za izvođenje nastavnog sata "Razgovori o knjizi"*

Nastavna jedinica: Razgovori o knjizi	
Razred:	Učenici 6. - 8. razreda osnovne škole
Broj učenika:	15-20 učenika
Trajanje:	Jedan školski sat (45 minuta)
Cilj:	<ul style="list-style-type: none"> ● Potaknuti dugoročnu motivaciju za čitanje kroz upoznavanje s različitim književnim žanrovima te pružanje mogućnosti za samostalni odabir knjiga
Ishodi učenja:	<ul style="list-style-type: none"> ● Učenik će razlikovati književne žanrove te navesti ključne žanrovske odrednice djela koje je čitao/la ● Učenik će argumentirano izražavati mišljenje o pročitanim djelima kroz sudjelovanje u raspravama
Priprema nastavnog sata:	<ul style="list-style-type: none"> ● Knjižničar odabire 20-ak naslova relevantnih žanrova ● Organizacija prostora (ambijent: glazba, raspored stolica, izložba knjiga)
RAZRADA NASTAVNOG SATA	
Struktura nastave	Opis aktivnosti
Uvodni dio - diskusija (10 min):	<ul style="list-style-type: none"> ● Učenici odgovaraju na pitanja o prethodno pročitanoj djelu ("Je li vam se djelo svidjelo?", "Biste li djelo preporučili prijatelju?", itd.) ● Diskusija o žanrovskim odrednicama ("Po čemu možemo zaključiti da djelo pripada distopijskom žanru?", "Koje su distopijske odrednice likova u djelu?", itd.)
Središnji dio - prezentacija knjiga (20 min):	<ul style="list-style-type: none"> ● Knjižničar kratko predstavlja svako djelo (naslov, autor, sažetak) ● Učenici mogu izraziti interes za posudbom pojedinog djela tijekom prezentacije
Završni dio - posudba i čitanje (15 min):	<ul style="list-style-type: none"> ● Posudba knjiga ● Čitanje u tišini

5.2.2. Digitalno građanstvo

Osim što se rad knjižnice temelji na standardima Američkog udruženja knjižnica, poučavanje odgovornog digitalnog građanstva oslanja se na kurikulum stvoren od strane "Common Sense" organizacije. Ova neprofitna organizacija, osnovana 2003. godine, ima

ključnu ulogu u obrazovanju roditelja i nastavnika o tehnološkom napretku te pruža smjernice za odgovornu uporabu medija i tehnologije kod djece i mladih (Common Sense Media, 2019). Common Sense Education, pod-organizacija unutar ove inicijative, surađuje sa školama diljem svijeta kako bi nastavnicima omogućila alate i znanje za obrazovanje budućih generacija digitalno odgovornih građana. Stvoreni kurikulum pokriva šest temeljnih tema koje obuhvaćaju širi spektar digitalnog građanstva:

1. Medijska ravnoteža i dobrobit
2. Privatnost i sigurnost
3. Digitalni trag i identitet
4. Odnosi i komunikacija
5. Cyberbullying i govor mržnje
6. Medijska pismenost

Kurikulum ne samo da potiče digitalnu i građansku pismenost, već također naglašava i važnost zdravog psihosocijalnog aspekta korištenja tehnologije, uključujući razvoj odgovornih “online” odnosa te primjereno korištenje digitalnih alata. Ovaj kurikulum osigurava da učenici usvoje vještine i navike koje će im biti od koristi tijekom cijelog života, dok istovremeno omogućuje nastavnicima da na učinkovit način pripreme učenike za izazove digitalnog doba (Common Sense Education, 2019). Da bi se program poučavanja odgovornog digitalnog građanstva pravilno provodio, knjižničari moraju proći obuku; taj proces uključuje pohađanje virtualnih treninga, polaganje ispita, provođenje tri ogledna sata te organizaciju jedne radionice za roditelje. Nakon uspješnog ispunjenja ovih uvjeta, knjižničari stječu licencu Common Sense edukatora koja vrijedi dvije godine, a koju je nakon isteka potrebno obnavljati. Ovaj sustavni pristup osigurava visoku razinu stručnosti u poučavanju digitalnog građanstva i održava kvalitetu programa na dugoročnom nivou.

Ovisno o potrebama škole, ali i pojedinih profesora, ove se nastavne jedinice provode tijekom nastave; ponekad za vrijeme obilježavanja Međunarodnog tjedna digitalnog građanstva (u listopadu), s ciljem podizanja svijesti, a ponekad u skladu s potrebama škole (npr. ako se primijeti porast slučajeva cyberbullying-a ili širenje dezinformacija vezanih uz razne događaje u svijetu, s obzirom na internacionalno okruženje u kojem se učenici u školi nalaze). Jedna od nastavnih jedinica održana tijekom sata razrednika u šestom razredu bila je pod nazivom “Digitalna ravnoteža”.

Učenici šestog razreda prelaze u “Middle School” odjel, što znači da se njihov opseg učenja povećava, a time i vrijeme provedeno pred ekranom. Osim što tijekom školskog dana provode znatno vrijeme koristeći laptop zbog školskih obveza, zamijećeno je kako veliki dio svog slobodnog vremena izvan škole provode igrajući videoigre ili koristeći pametne telefone. Kako bi se podigla svijest o vremenu koje učenici provode pred ekranima i o potencijalnom utjecaju koji to može imati na njihovo mentalno i fizičko zdravlje, u dogovoru s razrednikom, odlučeno je kako će se jedan sat razrednog odjela posvetiti upravo ovoj temi. Cilj ovog nastavnog sata bio je osvijestiti učenike o utjecaju koji pretjerana uporaba ekrana može imati na njihov osjećaj dobrobiti, ali i potaknuti ih da razviju strategije za pametno korištenje tehnologije u svakodnevnom životu.

Nastavna jedinica započinje uvođenjem učenika u temu digitalnog svijeta prikazivanjem videozapisa koji govori o tome kako je digitalna povezanost postala neizostavni dio naše svakodnevnice. Nakon prikazivanja videozapisa, učenici raspravljaju o prednostima stalne povezanosti, poput pristupa informacijama u stvarnom vremenu, mogućnosti brzog komuniciranja putem društvenih mreža i korištenja aplikacija za slušanje glazbe. Nakon rasprave, knjižničar naglašava kako video prikazuje korištenje digitalnih medija koji omogućuju dijeljenje sadržaja i komunikaciju putem interneta, ali ukazuje i na aktivnosti izvan digitalnog svijeta, poput nogometne utakmice u stvarnom životu. Diskusija se dalje vodi o prednostima aktivnosti koje ne uključuju digitalne medije.

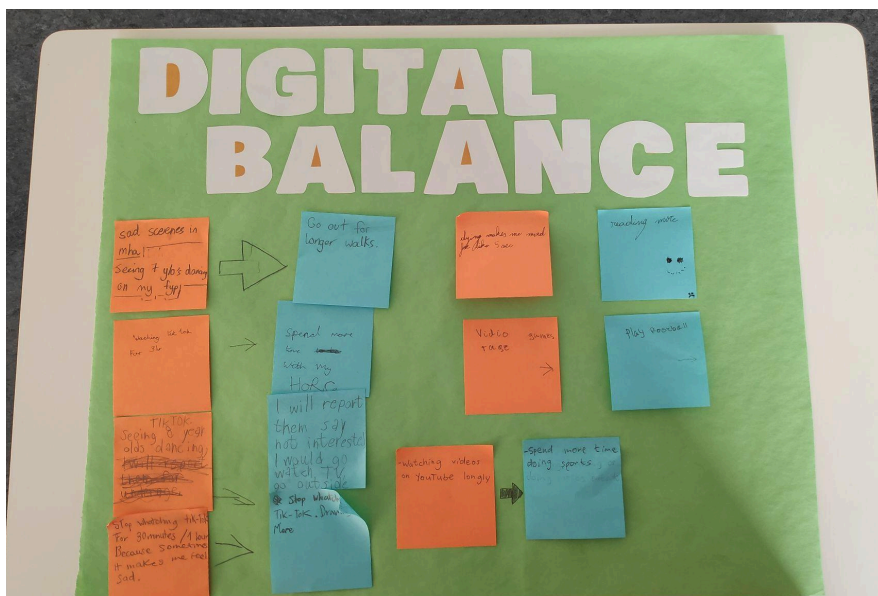
U sljedećem dijelu sata, učenici dobivaju radni listić “Balancing Act” (Prilog 1.), na kojem upisuju svoje digitalne i nedigitalne aktivnosti te procjenjuju njihovu važnost i utjecaj na svakodnevni život. Zatim razgovaraju o svojim navikama, posebno o onima koje su povezane s digitalnim medijima. Knjižničar definira i objašnjava pojam “digitalne navike”, odnosno automatske radnje poput provjere mobitela odmah nakon buđenja ili igranja videoigara prije spavanja. Učenici zatim rade na identificiranju vlastitih digitalnih navika kroz zadatak “Check Your Habits”, gdje promišljaju o navikama koje im donose pozitivne ili negativne osjećaje. U ovoj fazi učenici u paru diskutiraju i razmjenjuju mišljenja o svojim navikama, naglašavajući one koje im izazivaju tzv. crvene zastave, odnosno negativne osjećaje zbog prekomjerne upotrebe tehnologije.

Završni dio nastavne jedinice posvećen je traženju načina za postizanje ravnoteže između digitalnih i nedigitalnih aktivnosti. Učenici raspravljaju o pojmu “unplugging” – isključivanju iz digitalnog svijeta te kako to može pomoći u smanjenju negativnih osjećaja

povezanih s digitalnim navikama. Razmišljaju o aktivnostima koje bi mogli zamijeniti onima koje uzrokuju “crvene zastave” te izrađuju plan izazova koji će im pomoći u postizanju bolje digitalne ravnoteže. Knjižničar potiče učenike da ovaj izazov pokušaju slijediti u sljedećih nekoliko dana ili tjedana, te zajedno razmatraju moguće prepreke i načine za njihovo prevladavanje. Na kraju, učenici rješavaju kviz za provjeru znanja, a nastavna jedinica završava razmjenom osobnih izazova unutar grupe te bilježenjem njihovih ciljeva za buduće praćenje na zajedničkom posteru (Slika 3). U periodu od oko nekoliko mjeseci nakon održanog sata, knjižničar ponovno dolazi na jedan od sata razrednog odjela te s učenicima provjerava jesu li ostvarili neke od postavljenih ciljeva.

Slika 3.

Poster koji su učenici stvorili nakon rasprave o načinima za postizanje digitalne ravnoteže

Također, gotovo svaka nastavna jedinica digitalnog građanstva završava podjelom materijala koje učenici odnose doma te rješavaju zajedno s roditeljima (Prilog 2). Zahvaljujući komunikacijskim kanalima koji su u školskoj organizaciji dobro postavljeni, te uključenosti roditelja u cjelokupni u obrazovni proces, roditelji se vrlo rado odazovu ovakvim inicijativama te sudjeluju u aktivnostima i nakon škole.

Tablica 2.

Priprema za izvođenje nastavnog sata “Digitalna ravnoteža”

Nastavna jedinica: Digitalna ravnoteža	
Razred:	Učenici 6. razreda osnovne škole
Broj učenika:	14 učenika
Trajanje:	Jedan školski sat (45 minuta)
Cilj:	<ul style="list-style-type: none"> ● Osvijestiti učenike o važnosti postizanja ravnoteže između vremena provedenog pred ekranom i drugih, nedigitalnih aktivnosti ● Potaknuti učenike na razvijanje zdravih digitalnih navika koje podržavaju njihovu fizičku i mentalnu dobrobit
Ishodi učenja:	<ul style="list-style-type: none"> ● Učenik će osvijestiti vlastite digitalne i nedigitalne aktivnosti te njihov utjecaj na svakodnevni život ● Učenik će identificirati strategije za postizanje ravnoteže između digitalnih i nedigitalnih aktivnosti
RAZRADA NASTAVNOG SATA	
Struktura nastave	Opis aktivnosti
Uvodni dio (5 min):	<ul style="list-style-type: none"> ● Prikazivanje videozapisa o digitalnom svijetu i njegovom utjecaju na svakodnevni život ● Diskusija o prednostima i manama stalne digitalne povezanosti
Središnji dio	
Radni listić - ispunjavanje i analiza (15 min):	<ul style="list-style-type: none"> ● Ispunjavanje radnog listića “Balancing Act” – popisivanje digitalnih i nedigitalnih aktivnosti ● Analiza važnosti aktivnosti u svakodnevnom životu
Rasprava u parovima (15 min):	<ul style="list-style-type: none"> ● Definiranje i prepoznavanje vlastitih digitalnih navika ● Rasprava u parovima o “crvenim zastavama” – negativnim osjećajima zbog prekomjerne upotrebe tehnologije ● Prepoznavanje načina za smanjenje korištenja digitalnih medija (“unplugging”) ● Stvaranje osobnog izazova za postizanje ravnoteže između digitalnih i nedigitalnih aktivnosti
Završni dio (10 min):	<ul style="list-style-type: none"> ● Razmjena osobnih izazova unutar grupe ● Izrada grupnog postera na koji učenici postavljaju zajedničkih ciljeve

5.2.3. Čitalački “tulum”

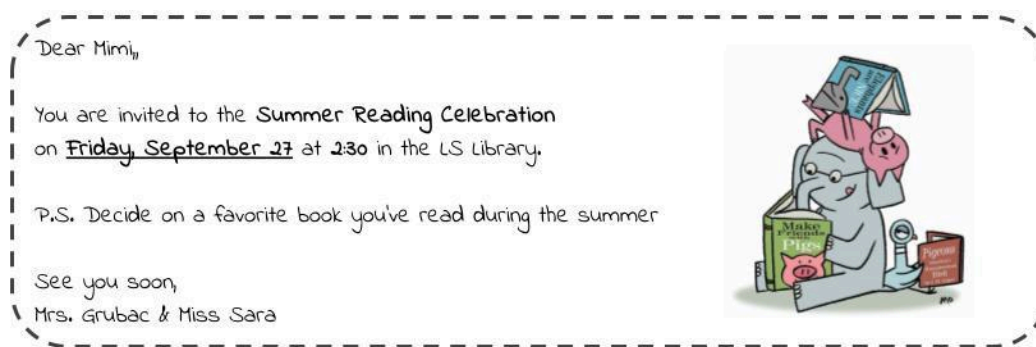
Poticanje čitanja tijekom ljeta već se nekoliko godina obilježava organizacijom čitalačkog “tuluma” u rujnu. Knjižničari započinju promociju ljetnog programa čitanja već u lipnju, nekoliko tjedana prije kraja školske godine. Program je otvoren svim učenicima koji žele sudjelovati, a omogućuje im posudbu do trideset knjiga tijekom ljeta. Dok čitaju, učenici ispunjavaju formular u koji bilježe naziv knjige, ime autora te knjigama dodjeljuju ocjenu ovisno o tome koliko im se knjiga svidjela. Ako učenici do početka nove školske godine vrate ispunjeni formular, potpisan od strane roditelja (samo za učenike nižih razreda osnovne škole te vrtića), bit će pozvani na čitalački tulum. Ovaj program također uključuje roditelje, čime se potiče obiteljska suradnja i razgovor o pročitanim knjigama, a možda i zajedničko čitanje. Na ovaj način roditelji prate što djeca čitaju, što doprinosi boljoj čitateljskoj navici i razumijevanju.

Kada se učenici u rujnu vrate u školu, organizira se tematski tulum za sve koji su sudjelovali u programu. Na proslavi učenici imaju priliku podijeliti dojmove o pročitanim knjigama s ostalim učenicima, knjižničarima, ali i nastavnicima. Program se uglavnom provodi s učenicima nižih razreda osnovne škole jer je za njih lakše organizirati izostanak s nastave, dok stariji učenici mogu prisustvovati samo uz dopuštenje nastavnika. Za one koji ne mogu doći na proslavu, knjižničari se potrudu da im osobno uruče simbolične nagrade, poput kupona za sladoled u školskoj kantini, straničnika, bombona i sličnih sitnica.

Tema posljednjeg čitalačkog tuluma bila je inspirirana knjigama američkog autora Mo Willemsa, posebno njegovim slikovnicama iz serijala “Elephant & Piggie”. Pokloni, zahvalnice i aktivnosti na proslavi bili su povezani s likovima i avanturama navedenih knjiga. Kako bi se učenike uvelo i pripremio na nadolazeći događaj, dva tjedna prije događaja učenicima se uruči pozivnica (Slika 4).

Slika 4.

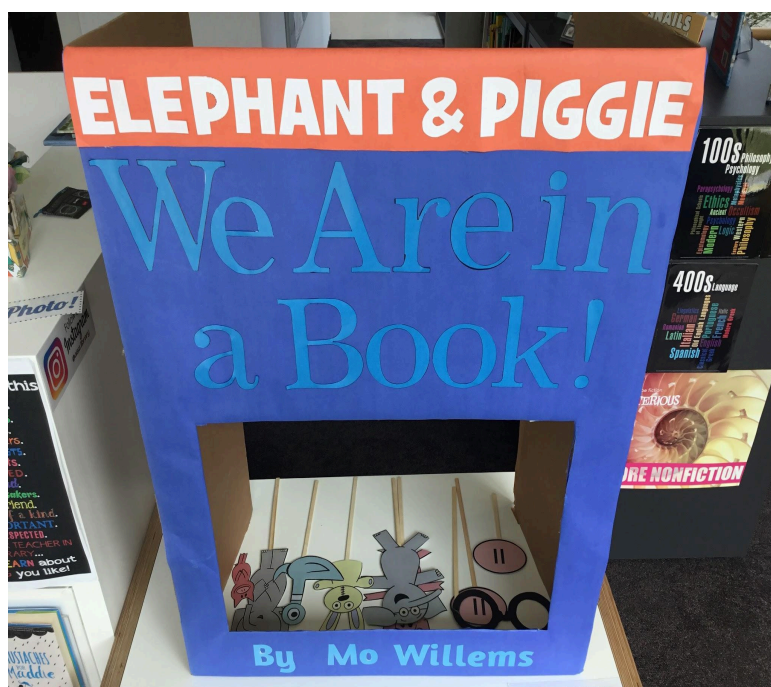
Primjer pozivnice za čitalački tulum

Čitalački tulum strukturiran je tako da započinje okupljanjem pozvanih učenika sjedanjem u krug i diskusijom o tome što je tko pročitao te koja su im bila najdraža djela. Nakon toga slijedi dodjela poklona i strukturirani dio proslave. Učenike se podijeli u manje skupine (3-4 učenika po grupi) te se svaka skupina raspodijeli na određene postaje koje se nakon nekog vremena izmjenjuju. Prva postaja (Slika 5.) bio je kutak za fotografiranje inspiriran likovima iz slikovnica te jednom od slikovnica iz serijala.

Slika 5.

Kutak za fotografiranje

Druga postaja (Slika 6.) bila je izrada šešira inspiriranih likom iz slikovnice. Uz pomoć knjižničara učenici bi oblikovali i kreirali vlastiti šešir koji bi kasnije mogli koristiti prilikom fotografiranja u kutku za fotografiranje ili na zajedničkoj fotografiji.

Slika 6.

Postaja - izrada golubljih šešira

Sljedeća postaja (Slika 7.) bilo je crtanje “Piggy-ja”, još jednog lika iz slikovnice, te su upute za crtanje dane putem videa od strane samog autora knjiga, Mo Willemsa.

Slika 7.

Postaja - crtanje Piggy-ja

Posljednja postaja (Slika 8.) bila je “Mad Libs”, odnosno aktivnost za koju je bilo potrebno ispuniti radni listić; ovaj zadatak više je bio fokusiran na vještinu vezanu uz engleski jezik jer je bilo potrebno upisati određene riječi, imenice ili glagole, koje bi pristajale kontekstu priče.

Slika 8.

Postaja - Mad Libs

Tijekom školske godine 2020./2021., a zbog ograničenja broja osoba koje su smjele boraviti u knjižnici tijekom pandemije COVID-19, kao i potrebe da različite grupe ne budu u isto vrijeme u istom prostoru, bilo je potrebno primijeniti alternativne strategije za organizaciju čitalačkog tulumu. Umjesto tradicionalnog okupljanja, knjižničari su odlučili pripremiti poklon-setove za učenike koji su im, zatim, bili osobno uručeni. Poklon-setovi su bili inspirirani likovima iz knjiga britanske autorice Julie Donaldson, a uključivali su pohvalnice, slatkiše u obliku likova iz priča, recepte za jela spomenuta u knjigama, narukvice, straničnike i podloge za bojanje (Slika 9).

Slika 9.

Sadržaj poklon-seta

Također, knjižničari su i roditeljima poslali individualne poruke o paketima koje su učenici ponijeli kući time ih potičući da slobodno vrijeme provedu s djecom pripremajući recepte iz djela (Slika 10).

Slika 10.

Poruka s pojašnjenjem poklon-seta

Dear Ellis,

I've heard that some mean virus is walking around the world right now and keeping us away from one another!

That news made me very sad and, even though we're not allowed to celebrate in person, I've decided to give you a little gift that can help you celebrate together with your family and friends.

In this pack you will find:

- Coloring pages along with all sorts of other paper activities
- Four recipes for my favorite yummy treats that you can make together with your parents
- Yummy snack that can keep you full while reading your favorite books
- A bookmark to keep your book pages neat and tidy

I hope you will enjoy in these gifts and don't forget to keep reading - I hope I will get to see you next year!

Sincerely,
Gruffalo

Ovakvim programom ne samo da se potiče motivacija za čitanjem, već se kroz razne aktivnosti potiče razvoj kreativnosti i mašte kod učenika. Priprema poklon-setova i sudjelovanje u aktivnostima povezanim s knjigama omogućava djeci da vježbaju finu motoriku, kao što je izrada rukotvorina ili bojenje, te istovremeno unaprijede svoje jezične vještine i gramatiku, sve u okviru zabavnog i angažirajućeg okruženja. Također, navedene aktivnosti potiču djecu (ali i roditelje!) na aktivno sudjelovanje i izražavanje vlastitih ideja, čime se doprinosi njihovom cjelokupnom razvoju i ljubavi prema čitanju.

Tablica 3.

Priprema za izvođenje nastavnog sata “Čitalački tulum”

Nastavna jedinica: Čitalački tulum	
Razred:	Učenici nižih i viših razreda osnovne škole
Broj učenika:	10-20 učenika (ovisno o odazivu)
Trajanje:	Jedan školski sat (45 minuta)
Cilj:	<ul style="list-style-type: none"> ● Poticati ljubav prema čitanju i razvijati čitateljske navike kod učenika kroz ljetni čitalački program
Ishodi učenja:	<ul style="list-style-type: none"> ● Učenik će razmijeniti ideje o važnosti čitanja i kreativnog izražavanja s vršnjacima i nastavnicima ● Učenik će sudjelovati u kreativnim radionicama vezanim za likove iz knjiga ● Učenik će pokazati sposobnost stvaranja rukotvorina
RAZRADA NASTAVNOG SATA	
Struktura nastave	Opis aktivnosti
Uvodni dio (10 min):	<ul style="list-style-type: none"> ● Knjižničar dočekuje učenike i poziva ih da sjednu u krug te ih uvodi u program, objašnjavajući svrhu i plan aktivnosti ● Učenici dijele svoje dojmove o pročitanim knjigama iz ljetnog programa
Središnji dio - kreativne aktivnosti (postaje) (30 min):	<ul style="list-style-type: none"> ● Učenici se dijele u manje skupine i izmjenjuju po postajama: <ul style="list-style-type: none"> ○ Postaja 1: Kutak za fotografiranje s rekvizitima <ul style="list-style-type: none"> ■ Učenici poziraju s tematskim rekvizitima iz knjiga i fotografiraju se za zajedničku uspomenu ○ Postaja 2: Izrada šešira: <ul style="list-style-type: none"> ■ Učenici izrađuju šešire inspirirane likovima iz slikovnica ○ Postaja 3: Crtanje “Piggy-ja”: <ul style="list-style-type: none"> ■ Učenici crtaju lika iz knjige prema uputama autora videa

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Postaja 4: “Mad Libs” aktivnost: <ul style="list-style-type: none"> ■ Učenici ispunjavaju radni listić “Mad Libs”
Završni dio (5 min):	<ul style="list-style-type: none"> ● Dodjela nagrada svim sudionicima

5.2.4. Istraživanje i citiranje na satu kemije

Američka škola u Zagrebu član je “International Baccalaureate” organizacije, što znači da učenicima srednje škole nudi International Baccalaureate Diploma Program (IBDP). Ovaj program, utemeljen na smjernicama IB organizacije, obuhvaća intenzivan dvogodišnji proces evaluacije, tijekom kojeg učenici moraju savladati veliku količinu gradiva i suočiti se s izazovima opsežnog kurikuluma. Osim polaganja ispita, učenici su dužni pripremiti i prezentirati tri zasebna projekta, među kojima je i “Extended Essay”, odnosno istraživački rad utemeljen na jednom od IB predmeta. U procesu izrade ovog eseja, knjižničar ima ključnu ulogu jer redovito održava grupne i individualne sate usmjerene na istraživačke aspekte, uključujući pronalazak informacija, citiranje, procesuiranje podataka, oblikovanje rada i evaluaciju rezultata istraživanja.

Kako bi se učenike pravovremeno pripremilo za istraživački rad, važno je postaviti temelje za uspješno istraživanje već na početku srednje škole. S obzirom na to da mnogi novi učenici dolaze u prvi razred srednje škole, gdje se obujam i opseg školskih obaveza povećavaju, učitelji često nisu potpuno sigurni u razinu znanja pojedinih učenika. Stoga se, u nastavi prirodnih znanosti, u ovom periodu, započinje s radom na istraživačkim projektima, gdje učenici uče kako postaviti hipotezu, započeti istraživački rad, pronaći informacije te pravilno navoditi izvore. Veliku ulogu u tom procesu igra suradnja profesora i knjižničara, jer knjižničar preuzima nastavni sat i aktivno sudjeluje u poučavanju, a kasnije i evaluaciji radova učenika.

Sat započinje uvodnim objašnjenjem ciljeva lekcije, naglašujući važnost istraživačkih vještina u akademskom, ali i stvarnom životu. Učenici će se upoznati s osnovama istraživačkog rada i razumjeti što je istraživački rad te zašto je važan. Knjižničar će se predstaviti i objasniti svoju ulogu u pomoći oko istraživanja i jasno istaknuti kako učenici mogu stupiti u kontakt s knjižničarem u slučaju da im je potrebna pomoć.

Nakon uvodnog dijela sata, slijedi glavna aktivnost koja je podijeljena u nekoliko ključnih koraka. Prvo, učenici će se upoznati s formuliranjem istraživačkog pitanja. Objasnit će se što je hipoteza, kako formulirati jasnu hipotezu te će se prikazati primjeri jakih i slabih hipoteza. Učenici će potom imati priliku vježbati stvaranje vlastitih hipoteza na temelju određenih tema. Nakon toga, učenici će naučiti kako započeti s pisanjem istraživačkog rada, uključujući proces predistraživanja, pri čemu će se fokusirati na pronalaženje valjanih izvora i podataka kako bi stekli osnovno znanje o temi koju će kasnije proširiti i pojasniti u svom radu. Nakon što prikupe dovoljno temeljnih izvora, učenici će izraditi skicu ili plan rada, organizirati svoje vrijeme i planirati istraživanje. U fazi obrade informacija, učenike će se poticati da kritički pristupaju podacima i vrednuju ih dok ih koriste u svom istraživačkom radu. Kako bi razumjeli važnost korištenja pouzdanih izvora, usporedit će se pretraživanje informacija putem Google tražilice te putem baza podataka. Knjižničar će objasniti zašto je bolje koristiti provjerene baze podataka za ovakvu vrstu rada, te će učenicima pokazati kako pristupiti bazama podataka putem internetske stranice knjižnice i pravilno ih koristiti.

U drugom dijelu sata, nakon što je sigurno da su svi učenici uspješno pristupili bazama podataka i razumiju kako koristiti pretraživač, fokus će se premjestiti na pojam akademske čestitosti, plagiranje i pravilno citiranje izvora podataka. Budući da Američka škola koristi MLA (Modern Language Association) stil citiranja, učenici će biti upoznati s pravilima citiranja prema ovom stilu. Knjižničar će na primjeru znanstvenog članka prikazati kako se pravilno obrađuje tekst, parafrazira te navodi u radu. Učenici će naučiti kako pravilno citirati parafrazirane odlomke i koji su svi dijelovi ispravnog citatnog oblika. Iako se učenici potiču na korištenje alata za citiranje kao što je alat "MyBib", važno je da razumiju strukturu citata i rješenja za specifične situacije poput više autora, djela bez autora ili citiranja fotografija/slika bez autora.

Tijekom sata, knjižničar će pružiti dodatne smjernice, odgovoriti na pitanja i pomoći učenicima u korištenju istraživačkih alata dostupnih u knjižnici. Sat će završiti zadatkom, tzv. Exit ticket-om (Slika 11.), koji svaki učenik mora ispuniti prije nego što napusti učionicu. Učenike će se, također, poticati da se obrate knjižničaru ili profesoru za pomoć u slučaju bilo kakvih problema.

Slika 11.

Exit-ticket koji učenici ispunjavaju na kraju nastavnog sata

Knjižničar i profesor surađuju kako bi pružili potrebnu podršku učenicima tijekom cijelog procesa pisanja istraživačkog rada. Kada učenici predaju svoje istraživačke radove, profesor, u dogovoru s knjižničarem, pregledava radove prilikom ocjenjivanja i traži povratnu informaciju od knjižničara o aspektima poput formatiranja i citiranja koje su učenici primijenili.

Ova nastavna jedinica ima za cilj opremiti učenike osnovnim istraživačkim vještinama i potaknuti suradnju između učitelja i knjižničara, čime se podržava njihov akademski razvoj. Iako nakon ove nastavne jedinice nije realno očekivati da učenici sve shvate i usvoje u potpunosti, cilj je pružiti temelj na kojem će moći graditi svoje znanje i vještine tijekom pisanja istraživačkog rada i primjene naučenog na ostale zadatke. Učenici se potiču da se obrate knjižničaru ili pošalju e-mail ako naiđu na probleme ili imaju dodatna pitanja. Osim toga, ovakav način nastave postavlja temelje za rad tijekom IB programa, jer učenici već posjeduju osnovna znanja koja im olakšavaju rad u ovom programu.

Tablica 4.*Priprema za izvođenje nastavnog sata "Istraživanje i citiranje"*

Nastavna jedinica: Istraživanje i citiranje	
Razred:	Učenici 1. razreda srednje škole
Broj učenika:	20 učenika
Trajanje:	Jedan školski sat (45 minuta)
Cilj:	<ul style="list-style-type: none"> ● Osposobiti učenike za osnovne istraživačke vještine potrebne za uspješan rad na projektima unutar International Baccalaureate Diploma Programa (IBDP) ● Potaknuti suradnju između profesora i knjižničara kako bi učenicima pružili podršku u procesu istraživanja i pisanja
Ishodi učenja:	<ul style="list-style-type: none"> ● Učenik će formulirati istraživačko pitanje i razviti jasnu hipotezu ● Učenik koristiti relevantne i pouzdane izvore informacija prilikom predistraživanja, uključujući pristup bazama podataka školske knjižnice ● Učenik će razlikovati valjane izvore od nepouzdanih izvora ● Učenik će pravilno citirati izvore prema MLA stilu ● Učenik će razumjeti važnost izbjegavanja plagijarizma u radu
RAZRADA NASTAVNOG SATA	
Struktura nastave	Opis aktivnosti
Uvodni dio (10 min):	<ul style="list-style-type: none"> ● Knjižničar naglašava važnost svoje uloge u pružanju podrške učenicima tijekom istraživačkog procesa ● Objašnjenje što je istraživački rad, zašto je važan, te uvod u formuliranje istraživačkog pitanja i hipoteze
Središnji dio (30 min):	<ul style="list-style-type: none"> ● Formuliranje istraživačkog pitanja i hipoteze <ul style="list-style-type: none"> ○ Knjižničar daje primjere jakih i slabih hipoteza ○ Učenici rade na formuliranju vlastitih hipoteza uz podršku knjižničara ● Predistraživanje i pronalaženje informacija <ul style="list-style-type: none"> ○ Učenici uče kako pronaći valjane izvore informacija koristeći baze podataka školske knjižnice ○ Knjižničar objašnjava razliku između Google pretraživanja i korištenja akademskih izvora ● Citiranje izvora i akademska čestitost <ul style="list-style-type: none"> ○ Knjižničar pokazuje primjer pravilnog citiranja prema MLA stilu ○ Knjižničar objašnjava proces parafraziranja i pravilnog citiranja izvora radi izbjegavanja plagiranja

Završni dio (5 min):	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici ispunjavaju kratki zadatak, tzv. Exit Ticket s pitanjima o onome što su naučili tijekom sata, odnosno uvježbavaju pretraživanje predstavljene baze podataka te dolaženje do potrebnih informacija
-------------------------	---

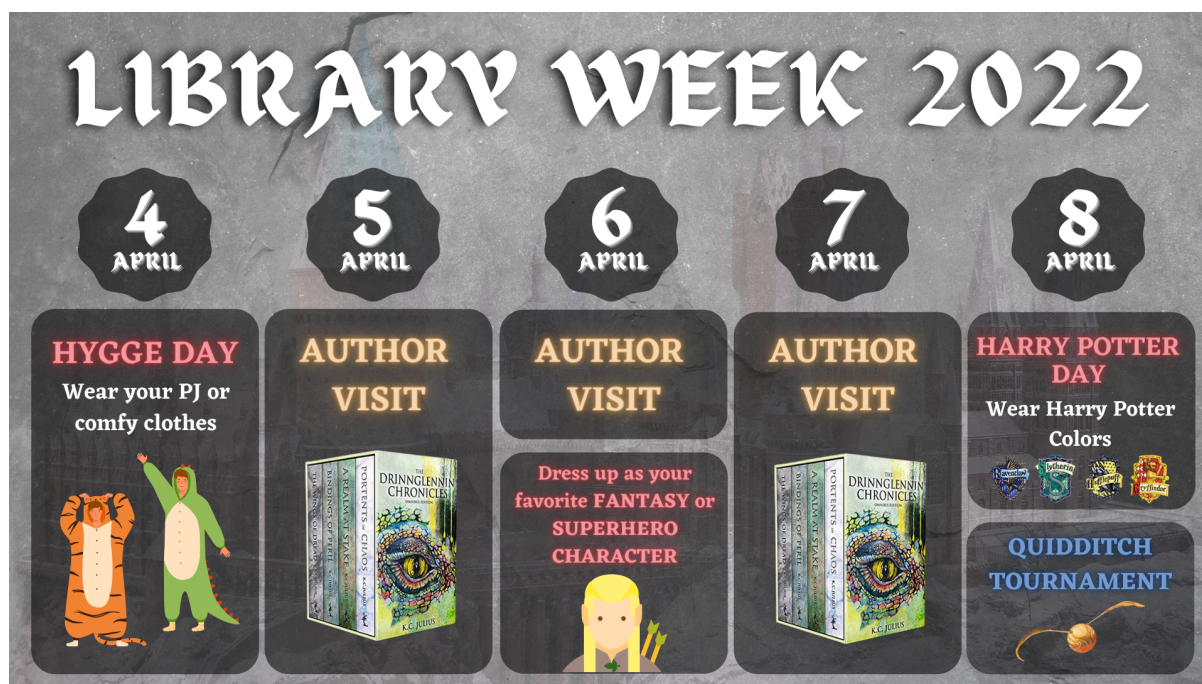
5.2.5. Tjedan knjižnice

Primjer suradnje knjižničara s cijelom školskom zajednicom, uključujući učenike, nastavnike, administraciju, roditelje, ali i školsku kuhinju, jest “Tjedan knjižnice”. Taj događaj, poznat i kao “Library Week”, knjižničari organiziraju svake godine u travnju, prateći smjernice Nacionalnog tjedna školskih knjižnica u organizaciji Američkog udruženja knjižnica. Cilj Tjedna knjižnice je promocija rada knjižnice, poticanje ljubavi prema knjigama i čitanju, kao i usluga koje knjižničari svakodnevno nude svojoj zajednici.

Tjedan knjižnice održan tijekom akademske godine 2021./2022. bio je drugačiji jer je to bio prvi veliki događaj koji je okupio cijelu školsku zajednicu nakon tri godine nemogućnosti organizacije proslava zbog ograničenja povezanih s pandemijom COVID-19. Tematski fokus tog tjedna bio je “Fantasy” žanr, a odabir teme obilježen je 20. godišnjicom izdavanja “Harry Potter” serijala. Svaki dan Tjedna knjižnice bio je posvećen poznatim Fantasy knjigama i njihovim autorima, uključujući J.R.R. Tolkiena i njegove knjige “Gospodar prstenova” i “Hobbit”, Pullmanov “Zlatni kompas”, C.S. Lewisa i “Kronike iz Narnije”, “Nabor u vremenu” autorice Madeline L’Engle te naravno J.K. Rowling s njezinim serijalom “Harry Potter”. Za svaki dan u tjednu bile su planirane različite aktivnosti i radionice povezane s temom (Slika 12). Raspored događanja bio je pravovremeno podijeljen sa svim članovima školske zajednice putem školskih komunikacijskih kanala (internetska stranica, newsletteri, poster i dnevne obavijesti) kako bi se učenici, nastavnici i roditelji mogli unaprijed pripremiti, primjerice, nabaviti kostime za dan kada su se svi maskirali u različite likove iz knjiga.

Slika 12.

Primjer rasporeda za "Fantasy" Tjedan knjižnice, 2022. godine

Svako jutro tijekom ovoga Tjedna, započinjalo je, umjesto uobičajenim školskim zvonom, pozadinskom glazbom iz filmova nastalih prema odabranim "Fantasy" knjigama. Tjedan je započeo u ponedjeljak s danom inspiriranim danskom filozofijom lagodnog življenja, popularnim "Hyggeom". Učenici i djelatnici su taj dan mogli doći u školu u pidžamama ili udobnoj odjeći, noseći sa sobom najdražu knjigu i plišanu igračku. Niži razredi osnovne škole imali su cijeli dan predviđen za opuštanje, čitanje i društvene igre, dok su stariji učenici i srednjoškolci svaki sat započinjali s 20 minuta čitanja. Od utorka do četvrtka planiran je posjet književnika, američke autorice "Fantasy" knjiga, K.C. Julius, koja je koji je kroz ta tri dana provela vrijeme u razredu, s učenicima od vrtića pa do učenika u srednjoj školi te je tijekom ta tri dana vodila radionice za sve razrede, ali i za zainteresirane roditelje (Slika 13). Sudionici su iz prve ruke mogli saznati kako izgleda radni dan jednog autora, što sve prolazi knjiga prije nego što bude izdana te koje su ključne strategije i elementi potrebni za stvaranje uspješne "Fantasy" knjige. Učenici su sudjelovali u radionicama pisanja i slušali predavanje o tome kako pisanje može biti alat za promjenu svijeta nabolje.

Slika 13.

Knjižničarke u društvu književnice K.C.Julius za vrijeme dana maskiranja

Kako bi se učenicima pružila prilika da se užive u uloge svojih omiljenih likova iz “Fantasy” svijeta, organizirani su “Dress Up” dani, tijekom kojih su učenici mogli doći u školu kostimirani kao likovi iz književnosti. Petak je bio rezerviran za “Harry Potter” serijal, kada su učenici mogli nositi odjeću u bojama jedne od “Hogwarts” kuća ili se kostimirati kao likovi iz knjiga J.K. Rowling. Petak je započeo Quidditch natjecanjem, u kojem su se učenici viših razreda osnovne škole natjecali protiv profesora i zaposlenika, pri čemu su učenici odnijeli pobjedu. Ovaj događaj je bio dio aktivnosti osmišljenih za poticanje suradnje i timskog duha. Niži razredi osnovne škole petak su završili projekcijom “Fantasy” filmova, poput “Shreka” i “Kronika iz Narnije”.

Ovaj Tjedan organiziran je u suradnji sa školskom kantinom, s kojom je dogovoren poseban jelovnik za cijeli tjedan, inspiriran različitim “Fantasy” knjigama (Slika 14).

Slika 14.

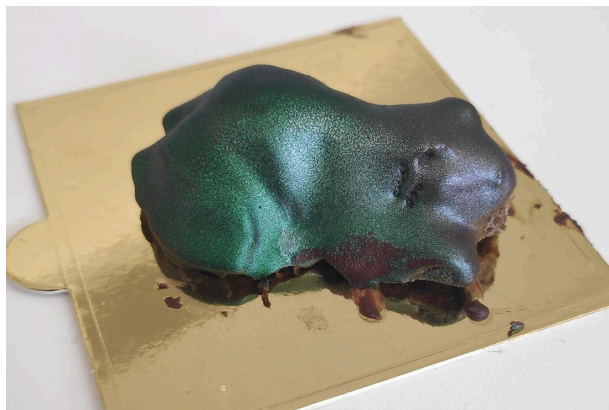
Tjedni jelovnik inspiriran "Fantasy" knjigama

Na dnevnom su se meniju našli obroci s kreativnim nazivima poput čokoladnih žaba (Slika 15), Gandalfovog sendviča, salate Princa Kaspijana i Bilbove vegetarijanske pite, čime se dodatno povezala tema Tjedna knjižnice s ostalim školskim aktivnostima, stvarajući jedinstveno iskustvo za učenike.

Slika 15.

Čokoladne žabe kao cjelotjedni desert u školskoj kantini

Upravo ovakvim inicijativama potiče se kod učenika razvoj ljubavi prema čitanju, istovremeno ih podsjećajući da je knjižnica siguran i podržavajući prostor kojem se uvijek mogu vratiti. Ove aktivnosti ne samo da promoviraju čitanje, već i knjižnicu kao zajedničko

mjesto koje povezuje učenike, nastavnike i širu školsku zajednicu. Dakako, uspjeh provedbe i odaziva na ovakve programe uvelike ovisi o podršci školske administracije i njihovoj spremnosti za sudjelovanje, kao i o pažljivo planiranoj promidžbi. Knjižničari stoga redovito koriste različite promidžbene kanale, uključujući plakate postavljene po školi, video reklame na školskim ekranima, te objave na internetskoj stranici škole i knjižnice. Suradnja s ueničkim vijećem također igra ključnu ulogu, jer učenici vijeća aktivno sudjeluju u promociji kroz dijeljenje promotivnih letaka ostalim uenicima i roditeljima. Ovim načinom aktivira se cijela školska zajednica, što doprinosi uspješnom odazivu i jačanju veze između učenika i knjižnice.

6. Zaključak

U ovom radu istražena je ključna uloga školskog knjižničara kao partnera u razvoju učenika za 21. stoljeće, s naglaskom na razvoju ljubavi prema knjizi i boravku u prostoru knjižnice, kritičkog razmišljanja, kreativnosti te informacijske i medijske pismenosti. Analizom povijesti i evolucije školskih knjižnica, uloga školskih knjižnica u 21. stoljeću, te kompetencija školskog knjižničara, otkriveno je kako su ove institucije od temeljne važnosti za obrazovni razvoj učenika zbog svoje uloge u stvaranju okruženja koje potiče neovisno učenje, suradnju i razvoj ključnih vještina za buduće izazove.

Uloga školskih knjižnica znatno se promijenila od svojih početaka, prelazeći s osnovne funkcije posudbe knjiga na aktivnu podršku obrazovnom procesu i razvoju određenih vještina kod učenika. Školski knjižničari danas igraju ključnu ulogu u poticanju ljubavi prema čitanju, osiguravanju kritičkog razmišljanja i kreativnog izražavanja te pripremi učenika za digitalnu budućnost. Kompetencije školskog knjižničara uključuju ne samo tradicionalne vještine upravljanja knjižničnim fondom, već i sposobnosti za suradnju s nastavnim osobljem, razvoj i implementaciju programa koji potiču čitanje, te usklađivanje sa suvremenim obrazovnim zahtjevima.

Razvoj kompetencija učenika za 21. stoljeće kompleksan je proces koji zahtijeva integraciju različitih oblika pismenosti, a školski knjižničari imaju ključnu ulogu u ovom procesu, nudeći resurse i aktivnosti koje pomažu učenicima da postanu kritički mislioci i kreativni pojedinci spremni za izazove digitalnog doba, i to ne samo djelovanjem isključivo iz prostora knjižnice, već bivanjem aktivnim sudionikom u različitim oblicima nastave. Poticanje ljubavi prema čitanju kroz aktivnosti poput "Book Talks", edukacije o sigurnosti na internetu i različitih čitalačkih programa, pokazuje se kao učinkovita strategija u angažiranju učenika i razvoju njihovih čitateljskih navika. Ovi programi ne samo da povećavaju motivaciju za čitanje, već također doprinose razvoju općih obrazovnih kompetencija, ali i povezivanju cjelokupne školske zajednice naglašavajući važnost suradnje prilikom provedbe ovakvih programa, a sve s ciljem dobrobiti učenika. Zaključno, školski knjižničari i njihove knjižnice predstavljaju nezamjenjiv dio obrazovnog sustava, a njihova sposobnost prilagodbe i odgovaranja na potrebe učenika u kontekstu brzih promjena u obrazovanju i tehnologiji čini ih ključnim partnerima u oblikovanju budućnosti obrazovanja.

7. Literatura

- American Library Association. (2021). *2022 Update to ALA's Core Competences of Librarianship*.
https://www.ala.org/sites/default/files/educationcareers/content/2022%20ALA%20Core%20Competences%20of%20Librarianship_FINAL.pdf
- Association of College & Research Libraries. (2024). *Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*. American Library Association.
<https://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential#importance>
- Bando, I. (2019). Kreativnost i likovno stvaralaštvo u školskim knjižnicama predstavljeno izložbenim programom na IASL 2019. *Knjižničar/Ka: Časopis Knjižničarskog Društva Rijeka*, 10(10), 100–113. <https://hrcak.srce.hr/file/343224>
- Barbarić, A. (2009). Knjižničarske kompetencije. *Cjeloživotno učenje knjižničara ishodi učenja i fleksibilnost* (str. 57-68). Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.
- Bush, G. (2001). Just sing: Creativity and technology in the school library media center. *Knowledge Quest*, 30(2), 18.
- Common Sense Education. (2019). *Digital citizenship curriculum*. Common Sense Education. <https://www.commonsense.org/education/digital-citizenship/curriculum>
- Common Sense Media. (2019). *Common Sense*. Commonsense.org.
<https://www.commonsense.org/>
- Čargonja Košuta, N. (2020). Važnost transparentnosti školske knjižnice i kako je postići. *Knjižničar/Knjižničarka: E-Časopis Knjižničarskog Društva Rijeka* 11.11, 49–57.
<https://hrcak.srce.hr/file/365775>
- Galić, S. (2012). Suvremeno školsko knjižničarstvo. *Život i Škola*, 28(2), 207–218.
<https://hrcak.srce.hr/file/140279>
- IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions). (2021). *IFLA School Library Manifesto (2021)*.
<https://repository.ifla.org/server/api/core/bitstreams/1079984f-500e-4d8e-92ab-b5ef0815e6ff/content>

- Javor, R. (1999) *Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Ken Robinson. (2007). Do Schools Kill creativity? U: *YouTube*.
<https://www.youtube.com/watch?v=iG9CE55wbtY>
- Kimmel, S. (2016). Seeing the clouds: Teacher librarian as broker in collaborative planning with teachers. *Librarians and Educators Collaborating for Success: The International Perspective*, 174.
- Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., i Lovrinčević, J. (2004). *Školska knjižnica - korak dalje*. Filozofski Fakultet, Zavod za informacijske studije : Altagama.
- Kovačević, D., i Lovrinčević, J. (2012). Školski knjižničar korak ili više koraka dalje?. *Školski knjižničar*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Kurikulum međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole*. (2019). Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/06/IKT_kurikulum.pdf
- Kuvač-Levačić, K. (2013). Razvoj i vrste čitanja, tipologija čitatelja s obzirom na čitanje»neknjiževnih«tekstova. *Čitanje Za Školu i Život: IV. Simpozij Učitelja i Nastavnika Hrvatskoga Jezika*, 13–22.
https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/images_old/izdanja/citanje/Citanje.pdf#page=13
- Lance, K. C., i Kachel, D. E. (2018). Why school librarians matter: What years of research tell us. *Phi Delta Kappan*, 99(7), 15–20. <https://doi.org/10.1177/0031721718767854>
- Lasić-Lazić, J. (1995). Kreativnost kroz odgojno-obrazovni aspekt školske knjižnice. *Sedam Kreativnih Dana U Školskoj Knjižnici: Zbornik Radova*. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Crikvenica.
- Lazić-Lasić, J., Špiranec, S., i Banek Zorica, M. (2012). Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. *Medijska Istraživanja : Znanstveno-Stručni Časopis Za Novinarstvo I Medije*, 18(1), 125–142.
<https://hrcak.srce.hr/85384>

- Miller, S., i Bass, W. L. (2019). *Leading from the library : help your school community thrive in the digital age*. International Society For Technology In Education.
- Ministarstvo kulture i medija. (n.d.). *Nacionalna strategija poticanja čitanja*.
min-kulture.gov.hr.
<https://min-kulture.gov.hr/nacionalna-strategija-poticanja-citanja/16264>
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2023). *Standard za školske knjižnice*.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. (2021). *2021. godina proglašena Godinom čitanja u Hrvatskoj*. mzom.gov.hr.
<https://mzom.gov.hr/vijesti/2021-godina-proglasena-godinom-citanja-u-hrvatskoj/4117>
- Munjiza, E., i Kragulj, S. (2010). Utemeljenje i rad školskih knjižnica u Hrvatskoj do kraja XIX. stoljeća. *Život i Škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja* 56(23), 153–168. <https://hrcak.srce.hr/file/82327>
- Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. (2020). *Analiza školskih knjižnica u Republici Hrvatskoj za 2019. godinu*.
<https://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/11/Analiza-stanja-skolskih-knjiznica-u-RH-za-2019..pdf>
- Novaković, G., i Medić, I. (2011). Lektira u srednjoškolskoj nastavi hrvatskoga jezika. *Hrvatski : Časopis Za Teoriju I Praksu Nastave Hrvatskoga Jezika, Književnosti, Govornoga I Pismenoga Izražavanja Te Medijske Kulture*, 9(2), 71–91.
<https://hrcak.srce.hr/clanak/232873>
- Pršo, D. (2021). *Školske knjižnice u Godini čitanja* (M. Barberić, Đ. Ivković Macut, N. Mesić Muharemi, R. Rebrović Habek, & D. Stančić, Eds.). *Školske Knjižnice U Godini Čitanja*. <https://sites.google.com/view/skolskek-u-godinicitanja/home?authuser=0>,
- Quinones, V., Chew, I., Bon, I., i Pat, M. (2008). *Guidelines for Library Services For Young Adults*.
<https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ya-guidelines2-en.pdf>

Radio Istra. (2022, 13. siječnja). Školske knjižnice u godini čitanja [Radijska emisija]. U: *Val kulture*. Radio Istra.

https://soundcloud.com/radioistra/13012022-val-kulture?utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing

Stričević, I. (2009). Čitanje u kontekstu školskih i narodnih knjižnica: uloga knjižnica u poticanju funkcionalnog čitanja i čitanja iz užitka. *Čitanje - Obaveza Ili Užitak*, 41–49.

Šauperl, L. (2007). Čitanje djeci rane dobi. *Dijete Vrtić Obitelj*, 48, 22–23.

<https://hrcak.srce.hr/file/261825>

Špiranec, S., i Banek Zorica, M. (2008). *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zavod za informacijske studije.

Zovko, M. (2009). Školska knjižnica u novom tisućljeću. *Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu*, 36(1), 43-50.

Prilozi

Prilog 1. Radni listić “Balancing Act”

GRADE 6: FINDING BALANCE IN A DIGITAL WORLD

Balancing Act

NAME _____

DATE _____

Directions: Part 1
Think about the different activities you do both online and offline. Write down as many as you can think of.

What activities do you do <u>online</u> ?	What activities do you do <u>offline</u> ?

Look back at your list of online and offline activities. Circle the two or three activities in each that you do most.

Directions: Part 2
Complete the steps of the Digital Habits Checkup.

Check Your Habits

What are your current digital habits? (Keep in mind: Habits can be positive, negative, or both. Brainstorm and list as many of your habits as you can.)

Next, draw (or insert) an emoji next to each habit to show how it makes you feel.

MEDIA BALANCE & WELL-BEING
We find balance
in our digital lives.

commonsense.org/education
Shareable with attribution for noncommercial use. Remixing is permitted.

1

Balancing Act

Choose

Thinking about how certain habits make you feel, choose one digital habit that you want to change or to try to do differently. Why is it important that you change this habit?

Challenge

Challenge yourself. Make a plan for how you would like to change your habit. Think about when you will do something different and what you can do instead. (When we're trying to change a habit, it's not enough just to say what we won't do. We also have to come up with something to do instead!)

Boost

Boost your challenge. What are some ways you can give your new habit a "boost" and make it easier to do? If you're trying to break a bad habit, what are some things you can do so that you don't slip back into old ways?

Prilog 2. Radni listić za roditelje

GRADES 6–8: DIGITAL CITIZENSHIP FAMILY ACTIVITY

Media Balance & Well-Being

MEDIA BALANCE & WELL-BEING

We find balance
in our digital lives.

Digital citizenship: thinking critically and using technology responsibly to learn, create, and participate

Instructions

It's important that we use media in a way that lets us get enough sleep. Use the In Balance with Bedtime checklist to make sure your family's media use lets everyone get the sleep they need. Get one or more family members together to help. Read the setup before doing the activity together!

Setup

Read aloud: When it's time to go to bed, sometimes we want to play one more game, send one more text, or write one more email, but we need to use media in the right balance with the activities that keep us healthy—like sleeping. Research shows that not getting enough sleep affects not only our physical health but also our emotions and how well we work. Using the checklist can help us see if we're taking steps to make sure our devices don't steal our sleep!

Activity

Read aloud: Let's go through the checklist together and put a check mark next to the statements that are true for our family. Then we can decide whether we want to adjust how we use devices around bedtime.

In Balance with Bedtime checklist:

- We try to get a full night's sleep (around eight hours) even when we have lots of text, email, or social media notifications.
- We use an app or device settings to avoid blue light if we're using a device right before bedtime.
- We stop using devices about an hour before bedtime.
- We keep devices out of the bedroom and/or shut them off at bedtime.
- We use device settings or parental controls to shut off devices at bedtime.

Were you able to put a check mark by any of the statements? Talk about the results together: Do you think your media habits are in balance around sleep? Decide whether you want to make changes as a family since you're all on the same team—and you all need sleep!

Learn more ways to find balance in your digital lives at commonsense.org/media-balance-tips-for-families!

commonsense.org/education
Shareable with attribution for noncommercial use. Remixing is permitted.

Polivalentna uloga školskog knjižničara: Od knjižničara do partnera u obrazovanju za 21. stoljeće

Sažetak

Ovaj rad istražuje suradničku ulogu školskih knjižničara u razvoju učenika za 21. stoljeće, fokusirajući se na ulogu školskih knjižnica, kompetencije knjižničara te strategije za poticanje motivacije za čitanje. Analizom povijesti i evolucije školskih knjižnica, istraženi su njihovi suvremeni izazovi i mogućnosti u obrazovnom sustavu. Rad razmatra ključne kompetencije školskih knjižničara, uključujući njihove uloge u suradnji s nastavnicima i razvoju obrazovnih programa. U središtu rada je i razvoj vještina učenika za pismenosti za 21. stoljeće, s posebnim naglaskom na razvoju informacijske i digitalne pismenosti. Posebna pozornost posvećena je različitim programima i aktivnostima u školskim knjižnicama koje potiču motivaciju za čitanje, kao što su razgovori o knjigama, edukacija o sigurnosti na internetu i čitalački događaji. Zaključuje se kako školski knjižničari igraju ključnu ulogu u obrazovnom procesu 21. stoljeća, te da njihova sposobnost prilagodbe, inovacije i suradnje sa školskom zajednicom značajno doprinosi uspjehu učenika u digitalnom dobu.

Ključne riječi: školski knjižničar, kolaboracija, pismenosti za 21. stoljeće, informacijska pismenost, motivacija za čitanje

The Multifaceted Role of the School Librarian: From Librarian to Partner in 21st Century Education

Summary

This thesis explores the collaborative role of the school librarian in student development for the 21st century, focusing on the role of school libraries, librarian competencies, and strategies for fostering a love of reading. By analyzing the history and evolution of school libraries, their contemporary challenges and opportunities within the educational system are investigated. The thesis examines key competencies of school librarians, including their roles in collaboration with teachers and the development of educational programs. At the center of the thesis is the development of students' 21st century literacy skills, with a special emphasis on information and digital literacy. Special attention is paid to various programs and activities in school libraries that encourage reading motivation, such as book talks, internet safety education, and various reading events. It is concluded that school librarians play a key role in the educational process of the 21st century, and that their ability to adapt, innovate, and collaborate with the school community significantly contributes to the success of students in the digital age.

Key words: school librarian, collaboration, 21st century literacy, information literacy, reading motivation